

SVOBODA ŽEN. IVANKA. TRST.

Sodobno žensko vprašanje je v glavnem vprašanje ženske svobode. O tej svobodi pa vladajo še vedno strašno zmedeni pojmi. Isti izvirajo iz popolnega nepoznanja vzrokov in ciljev ženskega gibanja ter so — poleg cinične sebičnosti — edini vzrok, da ima ženska emancipacija toliko nasprotnikov in sovražnikov.

Te pavšalne in nestvarne nasprotnike in sovražnike ženske emancipacije navadno že beseda „emancipacija“ tako vznemiri in razdraži, kakor da bi pomenjala najnepoštenejše in najpogrešnejše načelo pod solncem. V dno duše razžaljeni in razsajeni začno naštevati bajne gorostasne posledice, ako bi se ženam priznala popolna svoboda. Ženske da bi zasedle vse službe, katere sedaj zavzemajo moški, ker bi delale za manjšo plačo, kakor se že sedaj kaže na pošti in drugod, moški pa bi morali prijeti za šivanko in kuhalnico... Ženstvo da bi se razudalo in nič več da bi ne bilo najti nežnih in krotkih deklic, ki so sedaj tako sladka, neobhodna uteha moškemu srcu, utrujenemu in zbezanemu po javnih poslih, po življenju v brutalnem svetu... Nič več da bi tudi ne bilo pravih srečnih zakonov; kajti emancipirana ženska bo smela, ako bo le hotela — in hotela da bo bajne nedvomno — iskati si zabave po raznih javnih lokalih, v različnih družbah in na vsakter način... In kadar bi prišla emancipirana soproga o polunoči ali tudi še-le v jutro zaspana in utrujena domu, bi jej ubogi mož ne smel nič reči radi tega in jej nič očitati — saj se je ženskam priznala popolna svoboda, in delati smejo, kar in kakor se jim poljubi. Ne — tako vskli-

kajo ti užaljeni možje — ne in ne! Žena je že po naravi določena za dom in za pokorščino. Mož ima skrbeti za existenco, a žena mora njemu služiti, ga spoštovati ter mu biti udana in pokorna kakor sužnja.)*

Na vsa taka in jednaka izvajanja se je v „Slovenki“ že opetovano odgovarjalo; a menda ne bo škodilo, ako tudi sedaj zopet zabeležimo par opazek.

Kar se tjče existenčne konkurence mej možem in ženo, katera je za moške pravcati „bav-bav“, treba pred vsem pomniti, da ženske niso iz kake ekstravagance ali kaprice stopile v existenčni boj, marveč da so jih v ta boj — v polnem obsegu besede — potisnile in prisilile razmere oz. posledice socialnega razvitka človeške družbe. Ako pa ta ženska existenčna konkurenca moškim zares postaja opasna vsled izkoriščanja ženskega dela — je to le krivda moških samih. Zakaj pa moški vseh stanov, v katerih že delujejo ženske, dovoljujejo, da se istim daje manjše plače, nego se jih je dajalo ali se jih daje moškim za isto delo, zakaj se jih branijo v svoje organizacije ter zavračajo vsako skupnost interesov in vsako skupno borbo v varstvo istih. Gospodje mislijo, da s tem uduše žensko konkurenco, faktično pa le pospešujejo izkoriščanje ženskega dela, v čemer tiči edina opasnost za moško delo in edini nezdravi in nepravilni odnošaj v tej konkurenci. Vedno in vedno moramo namreč imeti pred očmi neodoljivo dejstvo, da so ženske prisiljene v existenčni boj, prisiljene k delu za vsako plačo, in da bodo delodajalci — bodisi, da je to država ali pa

*) Čisto te besede je v debati o ženskem vprašanju napram pisateljici teh vrstic nedavno rabil nek žurnalst.

zasebniki — vedno pripravljani, izrabljati to okolnost v svojo korist. V svojem lastem interesu bi torej postopali moški, ako bi se zavzeli za enakovrednost ženskega dela ter zahtevali dosledno za svoje ženske stanovske tovarišice jednake plače in enakih pravic. Potem jim bo žensko delo opasno le še v slučaju, da bi bilo isto boljše od njihovega — a to za Boga, vendar nikomur ne pride na pamet...

O nežnosti in krotkosti ženstva, ki bi se razbili ob emancipaciji, naj ne izgubljam besed. Kdor ne ve, da le svoboda more vzgojiti popolnega človeka, popolno ženo, vredno in zmožno velike ljubezni, in kdor si mesto prave, popolne žene želi brezpomembne, bedaste igračice — je to njegova stvar, in prepričan sme biti — to bodi povedano v tolažbo vsem takim možem — da bode kljub vsem zmagam emancipacije vedno lahko našel žensk po svojem srcu...

Glede nesrečnega vpliva emancipacije v zakonu je pa stvar jako jednostavna. V zakonu, sklenjenem na podlagi obojestranske osebne svobode, zgubi emancipacija takorekoč ves svoj pomen in svojo veljavnost. V takem svobodno — s tem seveda nikakor nočemo reči: necerkveno sklenjenem zakonu, stopi na mesto vsakega drugega prava — ljubezen. To je edina in vrhovna postava ki sme in mora določati razmerje mej možem in ženo v zakonu. Vendar pa je emancipacija žen velevažen činitelj z ozirom na zakon. Ona namreč obseza in provzroča možnost popolnoma svobodnega sklepanja zakonske zveze, kar je temeljni pogoj za nraven in srečen zakon. Emancipacija dela pot pravi svobodni, neminljivi in sveti ljubezni mej možem in ženo, prosti vsake nizkotne sebičnosti in umazanosti. Taka ljubezen pa mej zakonci nedvomno izključuje vsako senco nezvestobe in tudi vsako najrahlejšo žalitev na to ali ono stran in vsako kršenje zakonskih dolžnosti. V zakonu se emancipacija kot taka torej popolnoma umakne ljubezni in

so na to stran gospodje nasprotniki lahko brez skrbi. Seveda pa emancipacija po svojem pravilu izključuje zakone, v katerih bi mož smel postopati z ženo kakor z brezpravno sužnjo, ki mora biti vesela, da jej njen gospodar ne meče samo drobtinic, marveč jej celo dopušča, sedeti za njegovo mizo ter tudi sicer z njo postopa kakor z ljubo mu stvarico... ki seveda nima pravice protestirati, ako si on, mož in gospodar, išče zabav in utehe zunaj hiše in prihaja domu o polnoči ali pa ob jutranjem svitu.

Že iz teh opazek je kolikor toliko razvidno, kaj prav za prav pomeni emancipacija in svoboda žen — namreč po pojmihih resnih zastopnic in zastopnikov sodobnega ženskega gibanja, in ne morda gotovih razuzdank, katerim je emanaipacija le — p r e t v e z a.

Svoboda, katero zahteva sedanje žensko gibanje za žene, ni nič drugega, nego pravica do osebne svobode, ki po naravnem zakonu pripada vsakemu človeku, ali z drugo besedo: ta svoboda v svojem bistvu ni nič drugega, kakor e k s i s t e n č n o p r a v o. O tem pravu pa piše naš dr. Janez Ev. Krek, bivši drž. poslanec pete skupine na Kranjskem in po prepričanju krščanski socijalec, v svojem sedaj izhajajočem »Socijalizmu«*) mej drugim tako-le: „... Ker pa m o r a človek živeti, zato tudi s m e živeti, zato ima p r a v i c o da ž i v i. To življenje pa ni samo živalsko, marveč je tudi osebno. Človek je umno bitje, ki ima svobodno voljo, zato je oseba. Pravico ima tedaj, da živi kakor oseba. Eksistenčno pravo je vsled tega osebno pravo. Zato pa ne more biti nikdar dovoljeno, da bi se s človekom delalo kakor s s t v a r j o, da bi se prodajal in kupoval, kakor se blago prodaja in kupuje.**) Su-

*) „Socijalizem“. Spisal dr. Janez Ev. Krek. Izdaja „Slovenska kršč.-socijalna zveza“. Ljubljana.

***) Kako radikalno obsoja to načelo reglementirano prostitucijo!

ženstvo je torej proti natornemu pravu. Sužnjev nima gospodar kot osebnih bitij, marveč kakor svojo stvar, svoje orodje. Eksistenčno pravo potemtakem izključuje vsako suženstvo«. Dalje piše dr. Krek:

»Prva teh pravic (ki izvirajo namreč iz človeš. osebnosti) je pravica do osebne svobode. Brez svobode ni osebnega življenja. Ko pravimo, da ima človek pravico živeti kakor oseba, trdimo že s tem, da ima pravico do osebne svobode. Saj je ravno zato oseben, ker ima um in voljo in si lahko sam določa svoje delovanje. Tega pa ne more, če ni osebno svoboden«. Potem piše dr. Krek:

»Druga važna pravica, ki izvira iz osebnosti, je pravica o s e b n e e n a k o s t i. Kot ljudje smo si vsi enaki; nobeden nima več, nobeden manj osebnih pravic, ker je natora pri vseh ljudeh enaka človeška natora. V socijalnem življenju ne more biti popolne enakosti, kakor smo že dokazali (to se seveda nanaša na prejšnja razpravljanja v „Socijalizmu“); toda z ozirom na eksistenčno pravo in na pravice, ki so z njimi v zvezi, smo si vsi enaki«. Govoré o t e l e s n e m eksistenčnem pravu piše dr. Krek mej drugim:

»Človek pa nima samo pravice ohranjati si telesnega življenja, marveč sme tudi skrbeti, da si je izpolnjuje. Pravico ima, da si pridobi pripomočkov, s katerimi si olajša, olepša, oslasti svoje bivanje na na svetu. Vse to izvira samo po sebi iz njegovega eksistenčnega prava.

»To pravo ni samo nekakšna pravica do miloščine. Miloščina se daje le iz ljubezni; priznavanje eksistenčnega prava pa je zahteva stroga pravičnost«. O d u š e v n e m eksistenčnem pravu piše dr. Krek sledeče: »Človeške osebnosti glavni del je d u š a. Po eksistenčnem pravu ima torej vsakdo tem večjo pravico, da si ohrani in spopolnuje svoje dušo, čim višja je duša nad telesom«.

»V tem oziru ima pravico, da razvija svoje dušne zmožnosti, s v o j u m i n s v o j o

voljo. Krivično je torej, če se komu vzame priložnost primerne dušnega razvoja«.

Tako piše krščanski socijalec dr. Krek o eksistenčnem pravu. Slovenskemu žensstvu nujno priporočamo, da si opetovano prečita te odstavke, da se mu njih pomen vtisne globoko v dušo... To je program ženske emancipacije. Na te odstavke pa opozarjamo tudi one mnogoštevilne Slovence, ki so nasprotni ženski svobodi — morda se jim vendar posveti v glavi...

Končno smo le še radovedni, kako bi dr. Krek eventualno oporekal naši trditvi, da vse, kar je v »Socijalizmu« napisal o eksistenčnem pravu, velja za vse človeštvo, torej tudi za ženske? To nas res zanima, kajti, da bi kratko in malo izjavil, da ženska ni »človek«, o katerem edino govori o razlaganju eksistenčnega prava — tega vse eno ne moremo verjeti. Vsekako nas navedena Krekova izvajanja opravičujejo, da ga smatramo svojim zvestim somišljenikom.

PRAVICA DO ŽIVLJENJA. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Drama v štirih dejanjih.

OSEBE:

Zima Ivan, trgovec,
Marija, njegova žena,
Pepi, njun sin,
Berta, njuna hči.
Maks, daljni sorodnik,
Ponikvar, bogat trgovec,
Dolinšek, župnik.

Čas: sedanjost.

Soba, v ozadju, na desno in levo vrata. Pohoštvo, kakor v boljši meščanski hiši, na levo kanapé, mala okrogla miza, trije naslonjači, spredaj pisalna miza z nastavkom in knjigami, na desno v kotu peč, zadi mal harmonij, ob strani obešalnik za obleko in kredenca, od vrat proti gledalcu šivalna mizica, blizu zraven ameriški, zibalni stol; sredi velika miza s stoli, po stenah slike.

Prvi prizor.

Pepi in Marija.

Pepi sedi v malem vozičku, kakor jih imajo hromi, poleg pisalne mize in lista med knjigami. Marija jemlje servijeto iz kredence in jo razgrinja na jednom vogalu velike mize v sredi. Pepi je 27 let star in hrom, njegov obraz je bled, lasje svitli. Njegova mati je 50 let stara, okrogla.

Marija: Moj Bog, ali ima človek dela! Koliko je pa ura, Pepi?

Pepi (pogleda na uro, ki visi nad pisalno mizo): Pol najjstih prošlo, mama.

Marija: Na, to je nekaj! Moram v kuhinjo; naj si Berta sama priredi. Gotovo je danes mnogo ljudi doli v prodajalni.

Pepi: Da, vrata se vsak čas odpirajo in zapirajo.

Marija: Prav, prav! Kakor nalašč. Gospod Ponikvar je danes tukaj, naj vidi.

Pepi: Ostane pri nas na obedu?

Marija: Seveda, seveda. Petičen mož, petičen. Hm, to bi bilo nekaj za našo Berto. Ah!

Pepi: Ta?! Pa ta je prestar!

Marija: Prestar? Kakor se vzame. Cvenk ima, to je glavno, na to se gleda.

Pepi: Berta ga ne bo hotela. Zastonj računate.

Marija: Hotela?! Hm, pametna je in naposled kdo jo bo vprašal?! (Se domisli): Na, moram v kuhinjo, kdo se bo s teboj pregovarjal! Moj Bog, pol najjstih, in gospod Ponikvar pride na obed! Človek je že čisto neumen od dela. (Odhaja skozi desna vrata.)

Pepi (hitro): Ti, mama! Žejen sem, malo vode te prosim!

Marija (godrnja): No ja, no ja! Moj Bog, toliko posla! (Mu nalije kozarec vode in odide.)

Drugi prizor.

Pepi sam, pozneje Berta. Berta je 22 let stara in ima črne lase. Jako lepa je.

Pepi (pije vodo, hoče, da postavi kozarec na pisalno mizo, a ta mu pade iz rok na tla. Jezno): Oh!

Berta (pride skozi desna vrata, vesela, sveža): Dobro jutro, Pepi! Danes je krasno! Polna

prodajalnica kupcev! Oh, da, ob taci dnevih je lepo sedeti pri blagajni. Samo kasiraj. kasiraj, v jedno mer. Frajlica, gospod, dama, stara mamica z dežele, služkinja, — človek dela študije! (Prekine se): Mama nič pripravila! In danes imam strašen glad, kaj misliš: od sedmih sem doli.

(Jemlje iz kredence sir in sadje, vedno govoreč): Ha, ha, ali je kratkočasno! In kako različno ti plačujejo! Hm, kaka dama ti odda svoj konto s tako prezirljivo gesto, kakor da ima tisočake v denarnici, služkinje vselej dvakrat preštejejo. Kateri redko zahajajo v prodajalnico, so nespretni in vsi rdeči zadrege. Ali se kedaj natihoma smejem! (Sede in začne jesti. Najedenkrat opazi temni obraz svojega brata): Kaj ti je, Pepi?

Pepi: Ah, nič! Vprašujem se samo, zakaj sem prav za prav na svetu!

Berta: Tvoje stare litanije! Oh, ti, ti, ti! (Stopi k njemu in mu gladi lase): Kako smo zopet sentimentalni! (Zagleda razbit kozarec na tleh): Ah, to je bilo! No, to je res vredno taci misli! (Pobira glaževino): Kakor da se to ne more vsakemu pripetiti.

Pepi: Ali mene boli! Ne morem se ganiti, kakor otrok sem, toliko da me ne pitate! Kaj je to življenje?! In mlad sem, čutim, hočem biti zdrav, jak, ali ne morem! Živa klada! Kaj misliš, da nič ne mislim, nič ne čutim? Vidiš, včasih mi zazveni nekaj v prsih, zdi se mi, da sem lehak, kakor veter, in svež, kakor majevo jutro. Zvihral bi venkaj v svet, ah, divjal bi, živel bi, užival svet in mladost in gibanje. Berta, jaz sem včasih strašen! Zakaj so me pustili, da sem vzrasel, da sem prišel do spoznanja tega strašnega prokletstva, ki leži nad menoj! Vidiš, kadar te vidim tako mlado, zdravo, polno bujnega življenja — Berta, jaz te sovražim! Vse ljudi mrzim, ki so zdravi in srečni!

Berta (tiho, nežno gladeč mu lase): Umiri se, umiri se! Nikar tako, nikar!

Pepi (strastno): Umiri se?! Ha, ha! Ali če leta in leta, vsak dan, vsako uro čutim,

da nisem človek, kakor vi drugi?! Če čutim, da sem nič, da ne morem nič. Če mnogokrat psa zavidam?! Če ničesar ne morem! Kakor da sem vkovan v večne verige. Berta, ti ne veš, ti ne veš, kako je to!

Berta: Umiri se, umiri! Glej, saj ni tako strašno, glej! Ali nimaš duše, kakor mi, in lepše, kakor mi! Toliko zakladov imaš v duši, tako bogat si. Ali kaj koristi drugim njihova prostost? Kaj ima pes od tega, če se lahko giblje, a ne sluti, da je to sploh kaj vredno? In jaz od mojega zdravlja, od moje mladosti, kaj imam? Toliko kipečega življenja je v meni, toliko vročih želja, mamljivih sanj. — a kam gre vse to? Izhlapi, Bog zna kam, in jaz nisem nič drugega, kakor kasirka v prodajalni svojega očeta, nič nimam, kakor le, da sploh živim. A kaj je to, vprašam te, kaj?!

Pepi: Da živiš? To je vse! Pravico — imaš, da živiš, iz sebe živiš! Nikogar ne potrebuješ, ti živiš! Ali jaz?! Pustite me samega, in poginiti moram. Vsaka ura, katero sem na svetu, je miloščina drugih. Moje življenje je priberačeno, ukradeno.

Berta: Bodi pameten, bodi pameten!

Pepi: Kaj morda nisem?! Pa mi reci, v kako svrho me vzdržujete? Ali bom kedaj komu na korist?! Ali bom v prid človeštvu?! S čim je opravičena moja eksistenca? Ali bom zaslužil jeden sam obed celo svoje življenje? Vse na svetu ima svoj cilj in svojo svrho, kak cilj imam jaz? Kaj sem samo zato na svetu, da imaš ti brata in oče in mati sina?!

Berta: Ali prosim te, kak cilj imam jaz, kaka je moja svrha?!

Pepi: Ti si sama sebi cilj in svrha. Ti se sama vzdržuješ v življenju, zato imaš pravico do njega. Dokler more človek sam iz sebe živeti, tako dolgo ima pravico, da živi in da živi, kakor hoče sam, po svoji volji.

Tretji prizor.

Pepi, Berta, Marija.

Marija: No, Berta ali še nisi gotova s svojim zajutrkom? V prodajalni je vse polno ljudij. Neprenehoma se čuje žvenčanje steklenih vrat gor skozi strop.

Berta: Saj že grem. Samo še jedno jabolko si vzamem.

Marija: Prav, prav! Kdo je pa pri blagajni?

Berta: Ah, to Maks napravi.

Marija: Ali ni v komptoiru?

Berta: Da, ali za nekaj časa vendar laglje on knjige pusti, kakor da bi me kateri od komijev zastopal. Vse polno ljudi je.

Marija: No, in ti, Pepi, nečeš nič? Pljučka imam zunaj. Kisla pljučka imaš tako rad. Hočeš malo? Naš tatek najbrž ne pride, in potem ostanejo.

Pepi: Jaz nečem nič!

Berta: Danes je zopet tako čuden.

Marija: Vedno je jednak. Jaz le ne vem, kaj hoče! Nehvaležen je. Kaj ga ne nosimo na rokah! Ali mu je kaj hudega?! Oh, kake križe ima človek z otroci! (Zunaj na hodniku zvoni.) Kdo bo spet to? Najbrž kaj za v kuhinjo. Z Bogom otroci! Toliko imam dela! In ta naša kuharica, prav nič ne razume in ne sliši. Recij ji stokrat, stori tako, ne, ona mora obdržati svojo. (Že pri vratih): In da ne pozabim! Povej Berta, Maksu, da se za obed preobleče. Da ga ne vidim v njegovi oguljeni suknjici! Gospod Ponikvar pride, pa nečem, da bi mi delali sramoto! Tudi ti, Berta, obleci kaj čednejšega. Kaj svitlega, da ne boš kakor nuna. (Odide.)

Četrti prizor.

Pepi, Berta.

Pepi: Omožiti te hočejo, veš.

Berta: Mene?

Pepi: Koga neki!

Berta: Pojdi, pojdi! (S prisiljenim smehom): Ha, ha, mene?!

Pepi: In veš s kom?

Berta: No?

Pepi: S Ponikvarjem.

Berta: Smešno! In to naj ti verjamem? Ta bi bil lahko moj oče. In potem tak surov, nadut človek! Kje si pa to slišal?

Pepi: Mama mi je povedala.

Berta: Mama! Samo, da ni nič hujšega! Če bi bilo vse res, kar mama govori... Ha, ha! Ponikvar!... Ali sedaj moram doli. Samo ne bodi zopet sentimentalni! (Popravlja si pred zrcalom frizuro)

Pepi: Sentimentalen! Misliš — da je to res samo sentimentalnost?! Cele dneve sedeti na enem prostoru, vedno sam, kakor mrtev, med tem ko vi drugi delate, ko... Ah, ne smem misliti!

Berta: Saj imaš knjige. Če hočeš pošljem k knjižaru, mogoče ima zopet kaj novega.

Pepi: Ah, knjige! Sit sem jih že. Same misli, fantazije... In potem, kolikor več čitam, toliko bolj se mi toži po življenju. Vidiš, po življenju, ki bi ga čutil prav blizu, tako v sebi, v srcu, v duši, v krvi... In če bi bilo tudi samo gorje! Boja bi hotel, tako da bi se mi vse mišice napele, da bi mi vsa duša vzkipele. Jaz mislim, da bi ozdravel, da bi se mi udje razvezali. Ali tako, tukaj?! Mama me zjutraj obleče, vsi mi strežete — razmehkužili ste me. Nekaj bi morda vse jedno mogel. Vidiš, z desno roko lahko malo gibljem, vsi prsti so gibljivi, — samo dvigniti je ne morem prav. Ali če bi se vadil, če bi tako z vso silo hotel dan na dan, par let, če ni drugače, misliš, da bi res ne prisilil narave, da mi da več prostosti? Se spominjaš, kako ste me pitali? Ni še dolgo. A sedaj, če sklonim glavo, glej, se lahko s prsti dotikam ust. Skoro brez pomoči jem.

Berta: Moj Bog, moj Bog, ne govori vedno tako! Ti, ti! (Ginjena, nežno pritiska njegovo glavo k sebi.)

Pepi: Saj me razumeš, kaj ne? O jaz vem. Ti veš, da je vse res, kar govorim, samo iz usmiljenja molčiš. Ali jaz vem, da me razumeš. Zato ti toliko povem. Samo tebi. Samo tebe imam rad, vidiš! Ne hodi še doli! Še malo ostani. Tako težko mi je samemu.

Berta: Saj ostanem, ako želiš.

Pepi: Da, da, ostani. Meni je, kakor da ti nekaj preti, Berta, kakor da te moram čuvati pred nečim težkim. Vidiš Berta, ti ne veš, koliko zavisti je včasih v mojem srcu proti tebi. Strah me je. Ali ne boj se, to je vse tako čudno, nejasno, nikdar bi ti ne mogel storiti kaj žalega. Nikdar! Vse dobro ti želim. Kakor da je nekaj tistega v tebi, česar sam nimam. Nekaj mojega. Boli me to, ali tako sem srečen ob enem. Ti, ti moraš živeti, Berta. Polno, svoje življenje. Vidiš, jaz tako hočem. Nekaj onega, česar jaz nimam, je v tebi, in zato moraš biti močna, jaka. Kakor da je neka moč odvzela meni vse moje sile, da nagradi tebe. Ti imaš svoje in moje, dvojni fond. Pomisli. Nekdaj sem zdvajal nad teboj, takrat, ko si ubogala očeta in ostala doma v prodajalni. Hotela si v svet, učiti se, za velikimi cilji si hrepenela. Ali ne veš, kako si sanjari, da študiraš medicino, da boš zdravila uboge, da ustanoviš velik hospital za revne otroke? Takrat sem jaz s teboj sanjaril. Ali veš, kako sva se skupaj učila? Ali oče ni hotel. Niti liceja nisi smela dovršiti. In ti si ubogala, nekako tiho si resignirala. In jaz sem takrat obupal nad teboj. Mislil sem, da ni nič energije v tebi, nič sile, nič odpora. Ali zdaj vem, da takrat še ni bil čas zato. Bila si še otrok, takrat pred šestimi leti. Ali sedaj, Berta, sedaj pazi! Pazi, da te ne okrađejo! Zdi se mi, da te čakajo velike stvari. Ne jemlji Ponikvarja!

Berta: Ali prosim te, kaj vendar misliš! Ne, ne, trgovali z menoj ne bodo. Sploh pa..., mislim, da prečrno gledaš brat. —

Pepi: Tako? Jaz mislim, da ne.

Berta: Ali to bi bilo podlo, če bi me silili.

Pepi: In takrat, ko si morala ostati doma?

Berta: Takrat...? Ne vem... Morda so imeli najboljše namene...

Pepi: Najboljše namene?! Hm! Tudi sedaj bodo prišli z najboljšimi nameni. A ne veruj. Njihova sebičnost se skriva za takimi frazami. Ne bodi tako zaupljiva.

Berta: Kako govoriš?! Očetu in materi menda vendar smem verjeti?!

Pepi: O verjemi mi, da se dandanes marsikaj skriva v naših družinah. Ljubezen, prosim te, kaj pa je to, ljubezen?! Sebičnost je, če se prav premisli. Zakaj ljubimo? Ker je že v tem, da ljubimo, toliko sreče in blaženstva za nas same, da bi ne smeli iskati še drugačne nagrade. Recimo ljubezen starišev do otrok. Ali nas ljubijo radi nas samih, ali zaradi nas samih kaj žrtvujejo? Ne, v najboljem slučaju nas ljubijo, ker smo njihovi, ker smo njihova last, njihovi otroci? A pozneje, kaj meniš, da ostane mnogo takih idealnih družin, kjer vlada le idealna, nesebična ljubezen med vsemi? Ah, kaj še! Oni tirjajo od nas ljubezni, zahtevajo hvaležnosti, naša dolžnost, — zatrjuje se nam, — naša dolžnost je, povračati jim dobrote, katere smo od njih sprejeli. In to je res, brezsrčno bi bilo od nas, da jih ne ljubimo, da jim ne storimo vsega, kar je v naši moči. Ali prosim te, od kje imajo pravico zahtevati od nas našo srečo, takorekoč naše življenje? Oni so odživel svoj del, a vendar hočejo še več. Del otrok, naš del, hočejo! Hvaležnost! V imenu hvaležnosti pridejo: zdaj se žrtvujte, mi potrebujemo žrtev! In vsi dobri otroci v romanih in novelah in v življenju mečejo vse upe od sebe, vso mladost in se s sladkimi solzami vesele, da so tako dobri, poslušni. Ta dá svoj cilj, svoj poklic, svoje prepričanje, drugi ljubezen, srečo — življenje dajo, in

kar jim ostane, je samo še topo vegetiranje, — življenje ni več.

Berta: Ali to je strašno! Zakaj mi to pripoveduješ?! Ti, tvoje govorjenje je bogokletno! Pri nas ni tako. Kako imajo tebe radi!

Pepi: Kaj ne, mene, od katerega ne morejo pričakovati ničesar! Ali jaz ne govorim za-se, za tebe govorim. Za te, čuješ! Jaz čutim, da bodo prišli k tebi v imenu dolžnosti, hvaležnosti, ljubezni... Jaz to vem in nečem, da se vržeš proč brez misli, v neumnosti, v ekstazi nekega sugeriranega čustva. Nečem! Ker jaz jih ne ljubim, vidiš, kakor je predpisano v katekizmu. Tako so mi tuji, tako grozno tuji! Niti hvaležnosti ne čutim. Prav nič! Kadar me mama zjutraj oblači in zdihuje, da sem ji v pokoro, kadar nejevoljno suva moje telo iz jedne strani na drugo, vidiš, takrat zatisnem oči, zamizim, ker je moj pogled prepojen s sovraštvom. Stisnem ustnice, ker bi drugače zakričal: vrzite me na gnoj! Zakaj me mučite?! In končno. Povej mi: v resnici kaj sem jim? Jaz čutim: očeta je vselej sram, kadar mora kakemu tujcu pokazati: »in to je moj sin.« In mati? Mati je ponosna pred Bogom in pred ljudmi na svojo veliko čednost, na angeljsko požrtvovalnost, s katero me oblači, s katero skrbi, da ne segnijem v lastnem gnoju in da moj želodec ne trpi pomanjkanja. A ona je angelj, in nebesa so ji gotova! Berta, Berta nihče nima trohe ljubezni za-me!

Berta: Pepi, kako moreš to trditi!

Pepi: Ne pridi mi s sentimentalnimi lažmi. Ne iščem jih. Ti si dobra. Da, da ti si dobra. Nekaj svitlega je v tebi. A ti si še otrok, Berta! Nič ne misliš. Za vse se zanimaš, samo o sebi ne razmišljaš nič. Prav nič ne veš, kaj hočeš.

Berta: Naposled imaš prav. Ali čemu razmišljati! Vse pride samo od sebe.

Pepi: Da, vsili se ti od zunaj!

Berta: Jaz ne vem, ali jaz ne vidim nič strašnega v življenju. Cel dan delam, in to me napravi tako prosto, srečno, nevezano. Doli v prodajalni, kjer se vse giblje in dela, mi nikdar ne pride na misel, da ne spadam sem, da bi morala postati nekaj družega. Vsi so veseli, pa sem še jaz vesela. In moji cilji?! Nimam jih! Jaz mislim, da že pridejo sami od sebe, da nič ne zamudim. Da, jedenkrat pride vse, in vrata v življenje se mi odpro na stežaj. In potem stopim venkaj v boj, sveža in mlada s smehom na ustnicah.

Pepi: Da in pušice bodo letele na te in braniti se boš morala, ako ne boš hotela podleči.

Berta: In če! Ne bode me bolelo. Krasno je biti mlad in živeti, samo živeti. Gledati, kako vstaja zarja, kako sveti solnce, čakati mrak, sanjariti v noči o novem dnevu! Lepo je! Ne vem, kako sva prišla do teh neprijaznih pogovorov, tako sem srečna! In moj mir mi je ljub in drag. Čakam, čakam... nekaj lepega, krasnega...

Pepi: Da, čakaj in pazi, da ti ne zagrnejo tvojega solnca z večnimi zagrinjali. Odpirajo se ti vrata v življenje, ali hoteli te bodo voditi po drugih potih, kakor misliš ti.

Berta: Molči, molči! Ah, tako lepo mi že dolgo ni bilo v duši. Zunaj sije solnce. Da je danes nedelja, peljala bi te venkaj pod lipe. Tako opojno duhte.

Pepi: Taka si, glej. Niti jedna terna misel ti ne ostane v duši. Samo solnce te je. A sedaj idi, idi.

Berta: Resnično, zadnji čas je. (Na hodniku zazvoni.) Najbrž me že kličejo. Adio! (Odhaja. Iz hodnika se čuje govorjenje.)

Peti prizor.

Pepi, Berta, Zima in Marija.

Berta (se vrača): Oče je prišel. Pravi, naj ne hodim doli.

Zima (55 let star, visok, še jako krepek mož. Govori ženi, ki prihaja takoj za njim): Ali, kadar ti

povem, da nečem. Pusti me že v miru s tvojimi prigrizki. Kakor da nimam družih skrbi!

Marija: Ali tatek, tatek! Zakaj se tako razburijaš! Morda malo juhice? Obed ne bo še tako brzo na mizi.

Zima (vrže klobuk na stol): K vragu! S kože bi skočil! Mir mi daj, pa basta! In molči, prosim te! Bil sem sam v komptoiru. Celo dopoldne sem sedel nad knjigami. Ni mi do jedi. Ali Ponikvar pride na obed; skrbi, da bode pošteno kosilo.

Marija: Seveda, seveda. Ponikvar je fin mož in razvajan. Ali naša Bertka tudi ni... nu, jaz si mislim svoje. Dobro bi bilo.

Zima: Mora biti! A kje je Berta? Ah da, tu si. Drugič mi ne stoj celo dopoldne zgoraj, razumeš.

Berta: Pepi je bil tako sam, pa...

Zima: Pepi?! Pepi nima ničesar ukazovati. Navadi naj se, saj ima itak najlepše življenje na svetu. Brez skrbi... Prokleta, kaj bi dal... Toda res, Berta! Govoriti imam s teboj. Želim, da si drugačna proti Ponikvarju. Ne občuj ž njim, kakor s starim gospodom. To je razžaljivo. In prijaznejša bodi, skrajno prijaznejša...

Berta: Kako to mislite?

Zima: Kako to mislim?! Vraga, jaz ti ne bom razkladal, in ovinki niso moja navada. Z jedno besedo, on te hoče za ženo, in jaz želim, da mu ne delaš zaprek.

Marija: Snubil jo je že?! Vidiš, vidiš, ali ima dekle srečo. Bertka, Bertka, moj zlati, srečni otrok! (Hoče jo objeti.)

Berta: (katera matere niti ne opazi): Kako?! Kaj pravite?!... Ponikvarjeva žena?!... Ne, ne. Recite mu kar naravnost, da ga nečem!

Zima (osupnjen): Nečeš ga?! To sem pa res radoveden! Glej, neče ga! Ali, če ti povem, da si moraš oblizniti vse prste, da te sploh hoče! Polovico milijonarja!

Berta: Njegov denar me ne briga. Nečem ga,

Marija: Moj Bog, moj Bog, ti otroci!
Ne bodi vendar nespametna, Bertka!

Zima: Nečeš?! In če jaz zapovem, če hočem! Idi sedaj doli, in da mi opoldne ne delaš neprilik, razumela?! Ti vzameš Ponikvarja, in basta! (Hoče, da otide skozi vrata v ozadju.)

Berta (strastno): Ne, nikdar! nikoli! In če me ubijete!

Zima (se obrne. Oče in hči si stojita nasproti in se merita): Ah! A-a-ah!

Marija: Joj, to dekle, ta Berta! Joj, joj!

Berta (po pavzi): Ne, nikoli!

Zima: Nikoli?

Berta: Nikdar.

Zima: In če ti zapovem, če zahtevam?!

Berta: Zato nimate pravice!

Marija: Bertka, Bertka!

Zima (svoji ženi nevoljno): Ne mešaj se vmes! (Nakrat Berti po kratkem a hudem boju): In če te prosim?...

Berta (ne razume prav): Če prosite?...

Zima: Da, prosim! (Položi ji roke na rame, mehko): Bodi pametna, Berta. To ni tiranstvo. Mora biti! Zaradi nas vseh! (Pokratki pavzi): Jaz stojim na robu propasti. Jedino Ponikvar me more rešiti. Drugače smo berači... Niti obleka, katero nosimo, ni naša. —

Berta (klone): Moj Bog!

Marija: Kaj praviš? Kaj govoriš? Berači?! Mi?... Mi berači?... Saj ni res!... Nemogoče!... Daj no, govori! (Stresa Zimo za rame.)

Zima: Pusti me!

Marija (vzdihuje in joka): Oh, oh! In to sem morala doživeti! Nekaj tacega! Tako sramoto! Oh!

Zima (Berti): Da, Berta! Daleč sem došel! Prosit moram, svoje otroke moram prositi!

Berta: Oče! (Se ga oklene):

Pepi (ki je doslej molčal, pomembno): Berta!

Berta (se izvije očetu iz rok): Ne, ne, ne morem!

Zima: Ne moreš?! Potem... potem... potem mi ne preostaje drugega... Potem sem zgubljen. Berta, ali res hočeš, da vsi propademo?... Da postanem berač na svoje stare dni?!... da stradava z mano?!... In Pepi!... Ali hočeš...

Pepi (mu pretrga besedo): Ne govorite o meni! Ne zlorablajte mojega uboštva v vaše namene!

Zima, (kakor, da ne čuje sinovih besed): Ali hočeš, da pride Pepi v ubožno hišo, ali da ga vozi kdo okrog in berači zanj po hišah?!... Berta!

Berta: Ah, oče! Ah, oče!

Pepi: Berta, kaj sem ti pravil?! Spametuj se! Življenje hočejo! Mladost, srečo!

Zima: Kaj govori?

Berta: Ah oče, ne morem, ne morem!

Zima: Ne moreš?!... Nečeš, reci raje!

Marija: Neče?!... O, nehvaležnica!... Beračiti nas pusti! A kedo te je zredil, kedo?! Na teh rokah sem te nosila! S svojim mlekom sem te dojila!... In zdaj ne more in neče! O-o-o! Ti...

Pepi: Kaj jo grdite?!... Če ste ji dali življenje, imate li zato pravico zahtevati ga zopet nazaj!

Marija: Jaz sem njena mati, ona me mora ubogati!

Zima: Kaj moram tudi jaz obžalovati, Berta, da imam hčer?! Berta!

Berta: Pustite me! Saj moram znoreti! Samo danes me pustite!

Zima (Mariji): Pustimo jo! Ponikvar mi je dal teden dni premisleka. Naj premisli! (Odide s svojo jokajočo se ženo skozi srednja vrata v ozadju.)

Berta (stoji nekaj časa sredi sobe potem se vrže na kolena pred brata): Ti mi pomagaj! (Skriva obraz v bratovem naročju in plaka.)

Pepi (sedi mirno, ljubezen in sočutje se mu bereta na obrazu. Z desno roko ji hoče pogladiti lase, ali Bertina glava leži tako, da je njegovi tresoč se prsti ne morejo doseči. Bolestno): Berta!

(Zagrinjalo pade.)

UPLJIV GOSPODARSKEGA RAZVOJA NA ŽENO. ABDITUS. LJUBLJANA.

V šestnajstem stoletju je pričel fevdalizem biti svoj smrtni boj z novim, mladim, dá, revolucionarnim kapitalizmom.

Fevdalizem je bil utemeljen v kmet-skem in rokodelskem načinu proizvodjanja. Vendar tudi le tó v okviru sejmskih za-drug. — Ta način produkcije je uplival tudi na duševno življenje človeštva. Kakor danes, takó je bilo i tedaj vse javno in pri-vatno življenje odvisno od gospodarstva, ki je izviralo iz omenjenega načina produkcije.

Toda že se je pričelo z novim načinom produkcije. V 14. stoletju že najdemo po nekaterih severnih italijanskih mestih podjetja, ki so imela značaj kapitalistične pro-dukcije. Ta podjetja so se deloma razvila v industrijo. — V Italiji se je torej tako-rekoč porodil kapitalizem. Kajti tudi trgov-ska italijanska mesta so bila prva, ki so se vsled svojega razvoja odtegnila smeri fevdalizma. Italijanski trgovec je kmalu pričel privržati v svojo domovino iz daljnih, tujih dežel razne surovine in jih doma izdelavati po svojih svobodnih, plačanih delavcih. Pa to je bilo težko; mnogokrat ni bilo dobiti pripravnih svobodnih delavcev, ki bi bili primorani prodati svojo delavno moč. Bistvo novega načina proiz-vajanja pa je zahtevalo svobodnega delavca. Ne radi tega, da bi smel ta novo ustvar-jeni človek to svobodo sam uživati, temveč radi tega, ker je bila ta dozdevna svoboda potrebna za njegovega gospodarja in nje-govo podjetje; novi način produkcije je torej zahteval svobodne ljudi radi tega, da so to svobodo zamogli oni, ki so bili go-spodarsko najmočnejši, izrabiti za sebe.¹⁾

To je bil prvi temelj kapitalizma. Dasi

¹⁾ V kolonijah je bil razvoj kapitalizma odvisen od sužnosti. V plantažah južne Amerike je bila ta sužnost prvi pogoj za vzdržavanje istih. Ta sužnost pa je bila strašnejša in ostudnejša nego odvisnost v časih fevdalizma. Tudi v Evropi je bila osebna odvisnost za

kapitala v današnjem smislu še ni bilo, bil je vendar návžoč kapital trgovca. Le-tá je deloval naravnost uničevalno na stari način produkcije. V šestnajstem stoletju, sta si stala torej fevdalizem in kapitalizem v smrtnem boju nasproti. Klic kapitalizma po svobodi je kmalu našel odmeva v ro-kodelskem stanu, ob enem pa se je i v učenjaških krogih porodila nova struja, humanizem, ki je protežirala monarhistični absolutizem, kateri se je paralelno s kapi-talizmom razvijal in se končal z besedami kralja Ludovika XIV.: Država sem jaz!

Razloček, ki je vladal v fevdalizmu med kmetstvom, rokodelci in deloma meš-čani na eni in plemstvom na drugi strani, se je v novem proizvodjalnem načinu raz-širil v povse drugo obliko. Ko je padla moč naturalnega gospodarstva, je stopila na dan nova moč, denar. Naturalij se ni zamoglo prenašati daleč po svetu in jih ne pošiljati v oddaljene kraje, to tem manj, ker ni bilo takih prometnih sredstev, kakor danes. Denar pa je potoval hitro in brez težav; bil je za menjavo priklad-nejši in imel vse lastnosti prednosti v sebi. Z razvojem kapitalističnega gospodarstva rasla je tudi moč denarja.

S kapitalizmom pa je nastal nov raz-red: Moderni proletarijat. V gospodarskem oziru je napram drugim razredom zasledo-val pot nekdanjega antikega proletarjata; vendar se je glede svojega stališča v družbi od antikega zelo razločeval. — Industrija se je zapričela, in ceneno fabrično delo se je nastajalo velikem slogu. Razlika med prostim delavcem in gospodarjem, kapita-listom, ki je izrabljjal dozdevno svobodo delavca zá-se, je rasla in se večala.

Nastala je doba brezobzirnega razred-nega boja.

razvoj kapitalistične produkcije v začetku ravno takó potrebna, kakor pozneje sužnost v kolonijah. Primerjaj: Karl Marks, Kapital I. (Fabrikant und Bojar). Vendar je bistvo kapitalizma pozneje v razvoju potrebovalo »svobodnega« delavca,

* * *

Novi način produkcije pa je imel za nasledek novo obliko mislij in novo vsebino istih. Toda vsebina se je — naravno — menjavala mnogo hitreje nego oblika. V Italiji se je povodom trgovine z orientalskimi deželami spoznala stara helenska literatura, ki je novemu materijelnemu in duševnemu življenju ustrezala bolje nego ista rimska. Fevdalno gospodarstvo se je razvilo v kapitalistično, in nov svetski nazor je zmagoval nad starim.

Ves ta gospodarski proces je mogočno uplival na vse razrede družbe, kakor tudi na oba spola, na Moža in Ženo.

V prvotnem komunizmu je bila Žena upoštevan ud družbe, kajti obstoj skupnosti je bil od njenega dela ravno tako odvisen, kakor od dela Moževega. V javnosti je torej Žena stala na istem stališču, kakor Mož. Prihodom patrijarhalične srednjeveške družine se je to izpremenilo. Žena je postala docela izolirana. V javnosti je postala nepoznana reč, a v družini je bila dekla svojega moža. Čimbolj so izginjale tradicije prostnega komunizma tem globlje je padal upliv Žene. To se je godilo namreč radi tega, ker vzdržavanje hišnega gospodarstva ni bila več stvar skupnosti.

* * *

Vsled novo nastalega razmerja v družbi je postalo plemstvo ekonomično nepotrebno. Velika večina plemstva je prišla na nič vsled potratnosti, ki je prihodom kapitalističnega gospodarstva zavladała takó pri plemstvu, kakor pri kraljih. Kralj je z veseljem gledal potratnost, luksurijoznost plemstva; upal je, da se s tem poveča njegova absolutistična moč. Videl pa ni nevarnosti, ki je pretila i njemu. Kajti kmalu i kralju i plemstvu niso več zadoščali dohodki zemljišč. Pomagati je moralo bogato meščanstvo, in tedaj ni bil več

daleč čas, ko je postalo plemstvo, s kraljem vred, odvisno od kapitala.¹⁾

Velika francozka revolucija se je, dasi so bili predpogoji za njo navzoči, vršila v znamenju: ali naj postane kraljestvo orodje kapitala, klera ali plemstva. Prvi je zmagal. Obglavljenje Ludovika XVI. Kapeta ni imelo nobenih posledic. Kajti kmalu je nov, silnejši car prevzel »kraljestvo brez kralja«, ali kakor so ga zvali, »meščansko republiko.« Da ni prišel Napoleon, prišel bi nedvomno kdo drugi. Pogoji za pravo, ljudsko republiko še niso bili dani.²⁾ Zmage meščanov so pomenile zmago kapitala. Toda že leta 1830. je zadnjikrat zmagalo kapitalistično meščanstvo z moderno proletarsko maso. Proletarijat je bil zadnja gosp. rasa v družbi in se je od antikega v toliko razločeval, da je imel poslednji še en razred pod seboj, katerega je izkoriščal in izrabljaj, dočim prvi tega nima. Zato moderni proletarijat ne more zahtevati samo p r e m e n e svojega položaja, svojega razrednega stališča v družbi, temveč jedino l e o d p r a v o razrednega gospodstva.

* * *

Posamično hišno gospodarstvo je bilo ekonomična potreba nižjih stanov: kmeta in rokodelca. S tem posamičnim hišnim gospodarstvom pa je bil ozko zvezan posamičen zakon. Niti kmet, niti obrtnik, niti rokodelec ni zamogel svojega obrta samostojno izvrševati, če ni bil oženjen. Kakor je obrt in kmetija v gospodarju imela svojega voditelja, takó je tudi hišno gospodarstvo, h kateremu so spadali tudi hlapci, dekile in pomočniki kot člani družine, po-

¹⁾ Meščanstvo se je tedaj gospodarsko zelo povzdignilo. Meščanski pisatelji so se naravnost norčevali iz rapidnega propadanja plemstva, ki je postalo odvisno od njih. Še danes je znanih več spisov, ki to n-o-vr-zno dokazujejo. Tudi Slovenci imamo prestavo »Don Kišota« — zelo ponesrečena prestava — ki je satira na propad viteštva.

²⁾ Razredni razloček, ki je bil utemeljen v razvoju kapitalističnega načina produkcije, tega ni dopuščal.

trebovalo svojo vrhovno voditeljico, ki je naravno morala biti žena gospodarja. Letá dva sta torej bila drug za drugega gospodarsko potrebna, nujna, dasi si nista bila jednaka. Mož je posedoval oblast nad Ženo. —

Drugačna pa je bila stvar pri mestnem juristu, zdravniku in posebno pri trgovcu. Tem ženitev ni bila ekonomična sila. Z njegovega socialnega, gospodarskega stališča bilo mu je jednako, ali se je oženil ali ne. Oženil se je, če je to zahtevala ljubezen ali kak drug nagon. Če je potreboval denarja, gledal je, da je dobil bogato nevesto. Ta Žena, soproga jurista, zdravnika, trgovca pa ni sama opravljala raznih hišnih del.

Dobila je Ženo, ki je bila gospodarsko slabejša, da ji je ta to delo opravila. Velik del ženske emancipacije leži v emancipiranju od posamičnega hišnega gospodarstva.¹⁾ Prej omenjena Žena se je od tega emancipirala s tem, da je to delo naložila svoji slabejši soženi. To je bila osvoja s zaslužnjem svoje bližnjice.

S to emancipacijo bogate meščanske Žene pa je začelo trpeti staro patrijarhalno družbinsko življenje. Ta emancipacija se je izvedla ravno takó, kakor v cesarskem Rimu. Potrebna delavka je postala nepotrebna izkoriščevalka. Taka »emancipirana« Žena pričela se je pečati s stvarmi, ki so bile »neženske«; to ni več odgovarjalo starim tradicijam. Ta Žena je hotela govoriti v javnosti, pa smejali so se ji, ker večina Žen še ni bila prosta upliva fevdalnega načina produkcije in ker torej tudi v duševnem oziru ni dosegala prve. Vsled razmer je torej nastalo novo, svobodnejše spolsko občevanje. Na dan so prišle stvari, ki so korumpirale družbinsko

življenje. V tem trenutku, ko se je to zgodilo, pa je bil tudi pogin, padec tega še nerazvitega gospodujočega razreda gotov in utemeljen.

Razvoj kapitalističnega gospodarstva je napredoval ter ustvarjal nove ekonomske potrebe. Brez teh bi se vladujoči razredi ne mogli dolgo vzdržati. A zmešnjava bi bila gotova, ko bi ekonomični pogoji ne bili za drug red¹⁾ navzoči, ko bi se kaka taka ekonomična sila, potreba, odstranila. Taka ekonomična potreba je prostitucija. Ves napor in boj proti njej je brezvpešen, če isto socialne razmere, izvirajoče iz gospodarske osnove družbe, zahtevajo in utemeljujejo.²⁾

Kapitalizem ne pade nikdar, kakor tudi fevdalizem ni. Če socialisti pravimo, da bomo vrgli kapitalistično gospodarstvo, se mora to razumeti takó, da hočemo s podpiranjem razrednega boja pospešiti razvoj kapitalizma v kolektivizem. Tu bode Žena napredovala glede svojega stališča v družbi. Cela stvar je odvisna od razvoja; a ker je razvoj gotov, je tudi emancipacija Žene gotova.

Ta razvoj mora tudi Žena pospešiti. Jasno je, da je vsaka emancipacija v razredni družbi le mogoča z zaslužnjem svojega bližnjika. V tem smislu je tudi umevati sedanje meščansko žensko gibanje.

Nazor o emancipaciji med proletarko in meščanko kapitalističnega značaja je torej nepremosten. Doseči se mora splošna ženska emancipacija. Razredni razloček med Ženo in Ženo ima za posledek razredni boj — in prav ta boj povspeši splošno žensko emancipacijo, ker ravno ta razlika pomenja izhod iz kapitalizma v kolektivizem. Žena se mora torej z ramo ob rami z

¹⁾ Glej tudi: Friedrich Engels, der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats.

¹⁾ Za brezrazredno družbo

²⁾ August Bebel: Die Frau und der Socialismus.

Možem vdeležiti razrednega boja na celi črti.¹⁾

Velik del tega razvoja pa pripada še bodočnosti.

RUSKI PROFESOR O ŽENSKEM VPRAŠANJU NA SLOVENSKEM.²⁾ PRIOBČIL R. D. LJUBLJANA.

Znani slovanski lingvist profesor J. Baudouin de Courtenay je l. 1872—73. v spisu »Nektere opazke ruskega profesorja« v goriški »Soči« opisal utise, ki jih je prejel o Slovencih, potovaje po naši ožji domovini. Pri tem se je precej obširno izrazil tudi o ženskem vprašanju na Slovenskem. Ker bode ta spis pač malokomu več pristopen, upam, da ustrezem cenjenim čitateljкам »Slovenke«, ako podam nekaj glavnih misli iz njega.

G. profesor omenja, da je povsod nahajal mnogo več pameti in zaupljivosti med ženskami,³⁾ nego med moškimi, akoravno se pri Slovencih, kakor tudi skoro pri vseh evropskih ljudstvih, šteje ženske navadno kot primadone med domačo živino, in meni, da to zaničevanje žensk mora postajati vedno večje vsled uredbe sedanjih evropskih konstitucij in vsled uvedbe občne vojaške dolžnosti. Z uvedenjem konstitucije so dobili moški svobodščine in privilegije, da zamorejo samo oni voliti in voljeni biti, docim je to ženam zabranjeno.

¹⁾ Danes se Žena v veliki obilici porablja za razne stroke po tovarnah. (Tob. tov., pisarne, brzjav, pošta in dr.) Tu je dela za pospešitev ogromno. Kaj, ko bi se pričelo s strokovnimi organizacijami Žene. Te bi tudi na Slovenskem že lahko prosperirale. Samo energije je treba in pa dela, dela. Ustanovljati splošna ženska društva ne velja, ker bi bili tu zastopani vsi razredi; to ni utemeljeno v obstoječih gosp. razmerah in zato to nič ne šteje. Op. pis.

²⁾ Nekateri izraze obdržal sem tako, kakor jih rabi g. pisatelj.

³⁾ Ta prispevek bo mnogim baš sedaj dobro došel, ko biva slavni Ruš zopet med Slovenci. Op. ur.

Občna zgodovinska resnica pa je, da kadar je eden del človeštva bolj privilegiran in dobi več predprav in svobodščin, tedaj pada drugi v še večjo odvisnost od prvega. Splošna vojna dolžnost jači v možkih živalske instinkte in vzbuja v njih še močnejšo zavest svoje fizične moči. Da so intelektualne moči popolnoma ednake pri moških kakor pri ženskih, imel se je pisatelj priliko prepričati, kakor pravi, pri vsakem koraku. Da si ženske prirojeno pamet veliko zvestejše hranijo nego moški, se razvidi že iz tega, da ne pijejo toliko in da sploh ne zapravljajo tako rade prirojenih moči. Da pa ženske, kar se tiče višje omike in poznanja občnih zadev, stoje na nižji stopinji kakor moški, temu se ni čuditi, ker jih moški spol vedno odstranjuje od šole in javnega življenja.

Baudouin de Courtenay navaja potem slučaj nekje iz Kranjskega, kjer je neki gospod prišel iz bližnjega trga pijan in strašno hud. Da si ohladi jezo, je začel grdo psovati svojo dekle — ker je pozabila dati kokošim zobati. Ko si je drznila njegova sestra ugovarjati, da dekla ni ničesar kriva, počel je i sestro zmerjati z najgršimi psovkami ter ji nazadnje grozil z zaušnicami. In vse to vpričo vseh hlapcev in dekel in vpričo njega, tujca, znanega le nekoliko ur. Ako se je plemeniti gospod tako obnašal proti svoji sestri, kaj pa si moramo misliti o preprostih kmetih? Sicer pa pravi pisatelj, da je večkrat imel priliko opazovati več surovosti med »omikano« gospodo, nego med neolikanimi kmeti.

To zaničevanje žensk, ki se vsak korak pojavlja v praktičnem življenju, ima globok temelj v naziranju moškega spola. Ženska ima samo toliko veljave, kolikor je potrebna za moške. Tako n. pr. moramo ženske sicer omikati, pa ne zaradi njih samih, ne zaradi tega, da bi razsvetlili njih um in jim dali v roke orožje, s katerim bi si zamogle pridobivati vedno bolj

neodvisno stališče in razširjati okrožje svojega delovanja, ampak le z ozirom na posestnike žensk, na moške, t. j. le radi tega, da se iz ženskega spola rekrutirajo naše matere, sestre, žene, ljubice itd., ki gotovo uplivajo na moške, s katerimi pridejo v bližnjo dotiko. V domačem življenju bodi toraj ženska kuharica in perica, v javnem pa eksaltirana pupa, ki bi s svojo lepoto naj navduševala in spodbujala moške k pogumnemu delovanju za domovino, omiko in svobodo: — to bi bili naj idejali žensk po zgoraj omenjeni teoriji. Ravno tako moramo skrbno odgojevati kravo, ker nam daje, dokler živi, mleka, ko pa jo zakoljemo, skuhamo iz nje juho, napravimo pečenko itd., a nepobitna resnica je, da čimboljše je mleko, juha in pečenka, timveč moči zadobi oni, ki jih uživa!

Moški je v prirodi sploh kralj vsega, ženska pa njemu podložna stvar; v državi je državljan samo moški, ženska mu je sužnica in robotnica. Ženske same so se s svojim sedanjim položajem že tako sprijaznile, da se jim zdi, popolnoma opravičeni in neobhodno potreben.¹⁾ Ravno tako se suženj privadi sužnosti, da se mu zdi nemogoče drugače živeti, ter da se strahoma obrača od onega, ki mu ponuja svobodo!

Pisatelj zaključuje svoj članek z nadejo, da bodo z ene strani pogumne ženske neprenehoma tirjale ednakopravnosti, z druge pa, da bodo čut pravičnosti in svobodna omika vzbujali v možkih vedno več nagnjenosti, zadostovati opravičenim tirjatvam žensk.

* * *

Priznati se mora, da je sloviti ruski učenjak precej trpko označil podrejeno stališče slovenske žene. Toda mar li temu ni tako? Še sedaj mora hoditi žensko gibanje trnjevo pot, a pred 30 leti ni bilo v nas niti govora o opravičenosti ženskih

¹⁾ Ne sme se pozabiti, da je citirani članek bil pisan pred 30 leti.

tirjatev. Zatoraj moramo biti g. Baudouinu, ki se še sedaj gorko zanima za kulturno življenje Slovencev, le hvaležni, da se je že pred toliko leti glede tega vprašanja postavil na tako resnicoljubno stališče.

† ALEKSANDRA NIKOLAJEVNA BAHMETJEVA. BOŽIDAR TVORCOV. KALUGA.

S poslednjim dnem meseca maja je tiho ugasnila najstara ruska pisateljica za otroke i priprosto ljudstvo A. N. Bahmetjeva.

Moskovske novine so priobčile tem povodom mnogo biležek, iz katerih smo doznali, da je bil pogreb umrše nenavadno lep i prazničen. V cerkvi, v kateri so rajno odpevali, govorilo je mnogo duhovnih govornikov, mej njimi tudi protojerej Buharjev — kak predsednik društva »razširjenja duhovno-nravstvenih knjig sredi ruskega naroda«, torej društva, smeri katerega so slične sè sloj, družbo sv. Mohorja. V las-kavih, ganljivih i resničnih potezah je očrtal trajni spomin velike pisateljice iz čisla (števila) redkih ruskih ljudij, popolnoma udane istinam i duhu pravoslavnega krščanstva. Rajna je pomagala, ko so snovali rečeno društvo, ter je nad 30 let bila najdelavnejša njegova sočlanica. Prospeh društva je bodril delavnost pokojne, ktera si je tako pridobila nevenljive zasluge v razširjenji brezbrojnih duhovno-nravstvenih izdanj mej priprostim občinstvom i kmečkim ljudstvom. A. N. je bila iz roda Horinih, kateri se mej ruskim dvorjanstvom slavijo i po svoji starosti, i po svoji nadarjenosti i delavnosti. Rodila se je l. 1824. Njena odgoja je bila domača i skrbna odgoja, a koncem 30. let min. veka živela je sè svojo rodbino v Rimu. Tu se je seznanila s Turgenjevim, Stankevičem i drugimi odličnimi svojimi sorojaki, potovavšimi po Italiji i izučavšimi to deželo klasične umetnosti.

Kakor pripoveduje sam Turgenjev, je Stankevič l. 1840. prvokrat dal Šušu (tak so v šalo zvali A. N.) prebirati Schiller-ja. Spretnemu dekliču je bilo 16 let. V taki umni i elegantni družbi se je nadepolna mlada pisateljica vozila po rimski okolici ter si ogledovala spomenike slavne preteklosti.

Potem se je gospodična Hovrina poročila s P. V. Bahmetjevim. Nastopilo je carstvo Aleksandra II. Sam car, a ž njim i rusko dvorjanstvo, spomnil se je ruskega pripostega naroda, spomnil se je tudi njegovih otročičev. Vsi dobri i zmožni ljudje začeli so pomagati svojemu zapuščenemu bratu i sestri. Tudi naša A. N. počutila je silen poriv (nagon) notranje sile ter je nastopila javno na tvorišču narodne slovesnosti, na kojem si je v teku skorej celih 50 let spletala vence ljubezni i slave narodove.

Mi malenkosti opuščamo. Leta 1857. izdala je A. N. prvi svoj veliki i premični trud: »Pripovedke za otroke o zemeljnem življenji Odrešenika.« Črez leto je priobčila marljiva pisateljica »Podvigi (slavna dejanja) i čudeži sv. Aposteljnov.« Taistega leta izdala je A. N. prav mično i poučno delce »Črtice iz življenja izbranih Svetnikov.« Leta 1863. obelodanila je A. N. »Pripovedke iz zgodovine krščanske Cerkve«, a nekoliko mescev pozneje, pa še tistega leta, »Pripovedke iz ruske cerkovne zgodovine.«

Vse te knjige ne plesnejo, v omarah i na policah raznih knjigarn i čitalnic, ampak razširjene so v celih stotinah tisoč iztisov po vsej kmečki Rusiji, i mnogomiljoni priprosti ruski narod zajema iz njih istini (resnični) blagor krščanskega duha, duha potrpežljivosti, duha milosti, duha tolažbe i ljubezni v gorju i trpljenju solzne doline. Vse te knjige pisane so v premičnem, priprostem jeziku književnem, a ne v ljudski tarabarščini-mešanici, s katero so v raznih tol-

stih žurnalih hoteli zasuti ruski, priprosti ljud nekteri sodobniki A. N., znani v ruski literaturi pod imenom »narodnikov«; pa poslednjih narod ni priznal za svoje zveličarje, a ostali so za-nj sui generis: lucus a non lucendo... Gospo Bahmetjevo pa je priznala za svojo istinsko i prosvitlenejšo hčer pisateljico vsa gramotna (čitajoča) ruska zemlja.

Celo izborno društvo »ljubiteljev ruske slovesnosti« v Moskvi izbralo je A. N. uže leta 1864. svojej častnoj sočlanicoj, kakor poroča v »M. V.« eden iz plamenih častilcev A. N. — g. D. Da, večer spominek si je postavila A. N. sè svojimi brezsmrtnimi spisi i deli mej ruskim priprostim ljudstvom, globoko žalujočim na mogili svoje velike učiteljice — nastavnice; trajnega spomina stoj Aleksandra Nikolajevna tudi med zamejnim slovanstvom, kažeča mu vir, iz kojega naj tudi njegovi narodoljubci črpajo prosveto narodno, če hočejo, da bi ne ostala brezplodnoj...

FEMINIZEM V ZRCALU SLOVENSKEGA NOVINSTVA. LEDA. TRST.

Tako malo popularne ideje, kakor je ideja o ženski osamosvoji, še na Slovenskem ni bilo. Kdor se je postavil v službo tej misli pri nas, bodi prepričan, da naleti povsodi na najhujši odpor. Sicer si naše stranke in stranicice, naši listi in lističi, leže vedno drug drugemu v laseh, le kedar se gre za žensko vprašanje, nastane med najljutejšimi nasprotniki idiličen mir in složno so pripravljene nezreli študenti brez politične barve, hinavski farizeji, katerih ne manjka v katoliškem taboru, in sanjarji med socijalnimi demokrati, da zavijajo, obrekujejo, blatijo in lažejo v dosego »zvvišenega« namena. da bi zgradili jez mogočni reki prepričanja, da je žena polnopraven človek, kateremu tičejo vse človeške pravice.

O mladi gospodi, ki se je na Dunaju zbrala k Sisifovemu delu, da stoči vse slovenske stranke v en velik sod, bi niti ne govorili. Presmešno se nam zdi, prepirati se z ljudmi, ki hočejo z visokega kuruliškega stolca na smrt obsoditi vse slovenske stranke, ki hočejo govoriti celo v veliki politiki prvo besedo, ki se drznejo smešiti Zupančiče in Ilešiče, pa še sami niso svetu podali drugega dokaza vsposobljenosti nego tega, da imajo jako zmedene pojme o Darwinizmu, poleg njih pa lep zaklad psovk in — Reclamov leksikon tujih citatov na razpolago. Ker so pa ti gospodje, pod pretvezo nadstrankarstva, premotili nekaj pisateljev in pisateljic, katere visoko čislamo tudi mi, da služijo za štafažo v njihovi komediji »Žaba in vol«, zato se žalibog moramo baviti s temi sodniki feminizma.

Manj nas je presenetilo nasprotstvo »glasila krščansko mislečih učiteljev in vzgojiteljev.« Stranka, kateri pripadajo ti možje, si je utepla v glavo, da je žensko gibanje na Slovenskem obrnjeno proti krščanstvu, torej Slovenstvu škodljivo, in za to ga hoče po vsej sili zatreti. Dokazuje za to nam pa je ostala ta stranka dolžna, ker jih nima. — To je najmilejši razlog, s katerim si hočemo tolmačiti odpor slov. katolikov proti feminizmu.

Najbolj nas je presenetilo nasprotovanje socialnih demokratov, oziroma »Delavca-Rdečega prapora«, ki uporablja vsako priliko in nepriliko, da napada naš list. Drugod so socialni demokrati ženskemu gibanju pravični, semtertje so mu edini zaščitniki; pri nas pa se ravna po načelu: Vogel, friss, oder stirb! Zdi se nam namreč, da zahtevajo od nas popolno kapitulacijo pred njihovo avtoriteto — ali pa boj na nož. Tudi tej stranki moramo enkrat za vselej povedati, da ji nočemo tlačaniti nikdar, nego da hočemo zmagati s svojimi idejami, slonečimi na krščanski morali, ali pa v tem boju častno pastl,

* * *

Po tem občem uvodu nekaj besed »Jugu« v album.

P. n. gg. Derganc & Cie. (tvrdba »Jug«) so se predrznili drgniti se tudi ob žensko vprašanje. »Stope« — bile so na vodo — so se jim menda pokvarile, o domači politiki se ne upajo več pisati, ker dobivajo za svoj »nepristranski« trud zaušnice z leve in desne; nekaj pa vendar morajo čečkati, da napolnijo predale svojega lista. Lotili so se torej predmetov, o katerih niso pričakovali reagiranja: »prirode« in pa ženskega vprašanja. V »razgledu po prirodi« pišejo med drugim o koncu sveta, umetni toči in o kitajskih poljubih. Mnogostransk je pač ta razgled... a tudi ne popolnoma. Ali je g. J. K. že kaj slušal o entropiji? Tudi ta bi se dala porabiti...

Tudi razmotrivanja glede feminizma niso posebno globoka. To bi sicer nič ne škodilo. A mladi gospodje krog »Juga« znajo biti zelo, zelo zlobni. Zdi se nam, da so šo hodili v šolo pri »Slovenskem učitelju« in — nikjer drugod. Zato se moramo že baviti s temi gospodi, ki so modrost pili pač iz — sodov, ne pa iz čaše.

»Prav soditi (feminizem) more le tisti, ki je dobro proučil žensko naravo, posebnosti telesa in duše, zasledoval socialni razvoj ženske pri starih in novih kulturnih narodih, ki pozna nje stališče pri divjakih (Avstralija in otoki, Indijanci, afričanska plemena)«.

Lepo! Priporočamo gu. Spectatorju, da se ravna po tem navodilu. Lahko gre, kot pristaš Darwinov, še dalje ter prouči žensko vprašanje tudi pri šimpanzu in orangutangu. Videl bo, da so poslednji časih vestnejši v izpolnjevanju rodbinskih dolžnosti nego marsikateri moderni, akademično izobražen mož.

»Glavna težnja ženskega gibanja je emancipacija, to je oproščenje iz moške nadoblasti in vseh konvencionalnih

zakonov in nazorov, ki izključujejo žensko iz javnosti.«

Malo dvoumno povedano, pa recimo, da g. Spectator noče zavijati!

»Emancipovanke zahtevajo isto moralo za oba spola (Ali vam ni prav tako?) enakost in iste pravice za oba spola. (Gotovo!) Mnogo so že dosegle, odprte so jim šole in uradi, dandanes so ženske že zdravnice, in advokatinje. Prvoboriteljice »ženskih pravic« odločno trdijo in dokazujejo, da sta mož in žena po naravi enaka. Pravi pomen teh uspehov (Katerih? Jasnost, poleg tolikih tujk, pač ni stvar »Juga«!) ocenijo dostojno, če pomislimo, da so grški prirodoslovci in zdravniki, kakor Hipokrat in Aristoteles imeli žensko za pol človeka...«

Torej modernim slovenskim študentom so stari grški prirodoslovci in zdravniki — ideali in učitelji, na katerih besede prisegajo. Bravo. Zakaj pa ne navajajo tudi Platona? Ta sodi o ženi malo drugače.

»Tudi Koran ima žensko za nepopolno bitje in ji odreka paradiz.«

Za Hipokratom — Mohamed in potem še »Jugov« Spectator! Sedaj pa smo ubite!

»V prvih časih krščanstva so se nahajale ženske socialno v neugodnih razmerah, veljale so za izvor vsega greha in in zla ker je Eva zapeljala Adama, — o ti nedolžni Adam! Tertulijan pravi: »Ženska, hodi vedno v žalosti in cunjah, oči polne solza. Ti si uničila človeški rod«. Sv. Hieromin piše: »Ženske so vrata hučičeva, pot krivice, zelo škorpionovo«. Kanonsko pravo določuje da je le mož ustvarjen po božji podobi, ne ženska, zato naj mu ženska služi in mu bodi dekla.«

Kje pa je g. Spectator študiral kanonsko pravo? Želeli bi — tudi tu citate!

»Neki Acidalius je spisal učeno(?) razpravo, da ženska sploh ni človek. Ta spis je dal povod, da se je na cerkvenem

koncilju v Maconu (6. stoletje) prepiralo, če ima ženska sploh dušo?«

Torej take glaposti mora upoštevati tisti, ki hoče soditi o ženskem vprašanju!

Glava nas že boli! Preidimo preko iznajdbe ga. Spectatorja, »da je tudi v Atenah kipel žensko vprašanje po razsvetljenih glavicah« — na dnevni red, pa se pomudimo pri sledečih trditvah:

»Nikakor pa ni opravičen in utrjen temelj, na kateri opirajo emancipovanke svoje zahteve, ker ni dokazano, da je moška in ženska narava enaka **ampak nasprotno**. Ženska ima manj in redkejšo kri, manjša pljuča in možgane (že davno ovržena laž, ki je pa sicer docela irelevantna, ker imajo tudi idijotje velike buče! Op. ur.), — razlike nahajamo v lobanji, zobeh, medenici (Becken), polti in koži, tolšči, okroglosti udov, mišičju. Kot kuriozum navajam, da je izračunal anatom Waldeyer, da prevladujejo po odstotkih pri moškem mišice rok, pri ženski muskulatura jezika (!)«

Sedaj vidite, drage čitateljice, zakaj ne morete in ne smete biti ravnopravne z modrim Spectatorjem »Jugovim«: zato, ker imate manj krvi in redkejšo, manjša pljuča in možgane (manj nego pri Spectatorju pač ni mogoče!) razlike v lobanji (Spectatorjeva je gotovo zelo trda), v zobeh (!) in — medenici! Pa tudi okroglost udov upliva na duševne zmožnosti. Spectator mora plavati v tolšči, ker je našel tako duhovita mesta, ki potrjujejo njegovo sveto prepričanje.

Dalje piše g. Spectator: »Pritrditi moramo Angležu Allanu, ki pravi: Moje stalšče je, da obstoje globoki, prirodni in trajni razločki v duševni in moralni omiki. (To pa, to!) obeh spolov, vspešno s fizično organizacijo. Primerjajmo moški in ženski skelet, študirajmo moža in žensko v fiziološkem in patološkem položaju, v zdravju in bolezni; opazujmo filozofsko nje respektivne težnje, opravila, razveseljevanje,

nje nagibe, poželenje; pomislimo, kako ulogo igrata oba spola v zgodovini (!) — in težko se pridružimo paradoksni trditvi, da ni nikakega spolnega razločka duha in da je ta duševna različnost (če pa je ni?!) obeh spolov zgolj posledica vzgoje. Ženska z moškim duhom je ravno tako anomalna stvar, kakor ženska z moškimi prsimi, z moškimi kolki, z moško muskulaturo ali brado.

Bodi dovolj! Ti površni citati iz pisateljev, katerih g. Spectator brzkone niti čital ni, dokazujejo samo to, da je gospod Spectator »velik« nasprotnik feminizma. A kdo bi ne spoštoval poštenega prepričanja? Ker torej pri gu. Spectatorju predpostavljamo to, kar imenuje Latinec »bona fides« (»dobra vera« — vidite, da znamo tudi me rabiti tujke!), svetujemo gu. »pisatelju«, naj si poprej ogleda sovražnika, proti kateremu se je podal v »boj krvavi«. Sedaj namreč g. Spectator ne vé, kaj je feminizem, kaj je emancipacija. V klasični grški in rimski dobi feminizma, ženskega gibanja, v našem smislu ni bilo! To si naj g. Spectator zapomni, ali pa nas ovrže s citati, toda s takimi, katere bo mogoče kontrolirati.

Ako nas mladi g. Spectator uboga, radi sprejmemo ponujeno rokavico in upamo, da bo potem spektralna analiza Spectatorjevih člankov ugodnejša nego je bila danes. Danes nam je spectrum pokazal: »H₂ O«.

»Jugu« pa čestitamo na takih sotrudnikih. Dobro je vsekako, da se glasni dunajski areopag pokaže semtertje v svoji pravi reakcionarski luči, da bodo ga vedele ceniti napredne Slovenke.

* * *

Tudi »Slovenski učitelj« nam je podal v svoji 12. letošnji številki tako važen dokument pristno slovenske neumnosti in krščanske (?) zlobe, tako godljo zgodovinskih laži, drznih sofizmov in nesramnih obrekovanj, da se nam je ista sprva zdela

bolj humoristična in n. pr. bolj »Brivcu« prikladna, nego pa resnemu pedagoškemu listu. Ker bi se pa utegnilo naš molk razlagati za soglašanje ali zavest o krivdi, moramo nekoliko komentirati monstrum, ki ga je v navedenem listu ponudil vernim ovčicam neki —k. pod naslovom: »Važnost ženske vzgoje.«

Po primerni ali neprimerni samohvali, da je list, ki profanira sliko in ime velikega pedagoga in resnicoljuba vladike Slomška, priobčil že mnogo člankov o ženskem vprašanju, prehaja člankar in medias res.

Ako nam kdo obljublja razjasniti »pravi pomen žene v človeški družbi in nevarnosti, katere mu (pomenu?) sedaj prete«, mu mi naivneži seveda to verjamemo. In zlasti, če nam obeta še »zgodovinske podatke«, kdo bi se branil slediti gu. —ku na polje historije, ki je baje učiteljica življenja!

»Emancipacija žen ni nov pojav« — to je stara resnica v toliko, da namreč emancipacije ni iznašel g. —k., kateri pa še si menda tudi ni na jasnem glede tega pojma, kajti zdi se, da umeva on s to besedo še vedno le spolno nebrzdanost, brez vsch ovir, nekako neženiranost v nastopanju, kakor so si ta pojem ugotovili neki plitveži na podlagi spisov George Sandože, ker niso umeli njenega nesrečnega življenja in ker so le površno čitali njene spise ali pa tudi samo slišali govoriti o njih. Glede pojma bi vsekako morali biti pred vsem na čistem, kajti to spričevalo nam mora dati vsak nepristranski opazovalec, da take »emancipacije«, ki bi obstajala v spolni razuzdanosti in v nečimernih, usiljivih zunanjih oblikah, nismo nikdar zagovarjali, še manj pa jo širili. Pravzaprav bi bilo torej nepotrebno, dalje se pričkati z g. —k., ki sam najbolj vé, da zavija resnico, da bi tem lažje udaril po nasprotnicah. To sicer ni viteško postopanje, pa tudi ne krščansko, a dejstvo ostane vendar le dejstvo.

»Že doba rimskih cesarjev je poznala mnogo slovečih emancipirank.« »Emancipirank« v našem smislu doba rimskih cesarjev ni poznala. Julija, Agripina, Mesalina in Faustina imajo z našimi emancipirankami manj skupnega, nego grški učitelj suženj, katerega je »cenila mlada Rimka«, z modernim slovenskim učiteljem g. —kom. Kakor je dandanes nemogoče, da bi vladali v Evropi grozoviteži kakor Neron, ravno tako je nemogoče, da bi imeli Neronovih mater — Agripin, čeprav bi bil ves svet »emancipiran«.

Ako cenjeni g. —k v svoji zgodovinski resničnosti trdi, da so gori našete razuzdanke, s katerimi meče nas slovenske emancipiranke v en koš, sad »emancipacije«, moramo mu reči, da laže. Vzroki razuzdanosti so tičali v občem propadanju rimskega cesarstva; zlasti ima mnogo na vesti suženjstvo. »Emancipacije« Rimci za dobe cesarjev ne poznajo, kajti to besedo in pripadajoče gibanje nahajamo prvič še le pri Fourieru za časa Francoske julijske revolucije. »Hysteron-proteron« bi bil, ako bi kdo trdil, da so bile grške hetere razuzdane, vsled tega, ker so bile izobražene, dočim je vendar zgodovinsko dokazano, da je bila s heterstvom združena kot nekaj privilegij prilika za izobrazbo. V Rimu pa je bil le ozek krog najvišjih oseb deležen tistih svoboščin, katere imenuje g. —k emancipacijo. Velika večina žen je ostala še vedno navezana na dom ter ni imela zunaj istega nobenih pravic. Avgust je sicer dovolil, da so bile udove, ki so imele več otrok, brez varuha, Klavdij je dopustil, da so si izbirale varuha po svoji volji, Teodozij je osvobodil vse neomožene žene varuštva — a to se še nikakor ne da primerjati z nagibi in smotri novodobnega ženskega gibanja. Razuzdanost za časa rimskih cesarjev se ne da tajiti; da se jo pa piše na račun ženskega gibanja, to je zlobna falzifikacija zgodovine, ako ni brezprimerna neumnost.

Da niso bile samo žene tiste dobe pokvarjene, nam dokazujejo isti rimski pisatelji, na katere se sklicuje (menda je kaj slišal o njih zvoniti) g. —k. Naj omenimo samo grozno razširjeno ljubezen do dečkov! Ali je tudi to bila posledica ženske emancipacije? Sofist, kakor g. —k, bi morda dokazal tudi kaj takega.

Zakaj pa g. —k, ki išče v vrstah žen za dobe rimskih cesarjev le pikanterije, ni povedal tudi, da so rimski cesarji očitne razuzdanke proganjali in dali moriti, da je morala omenjena Agripina na povelje Neronovo umreti, da je Mesalino dal usmrtiti cesar Klavdij, da je Julija na povelje Tiberijevo gladu poginila v Regiju — a da je Mark Avrel dal Faustino proglasiti — za boginjo ter ji postaviti svetišče?!

S tem smo se dotaknili druge zgodovinske laži v navedeni šušmariji, trditve ga. —k o vražah in čarodejstvih. Res je, da v višjih krogih takrat ni bilo več Rimljana ali Rimljanke, ki bi verjela v svojega Jupitra in svojo Juno. A tudi tega žalostnega znamenja občega propadanja ni zakrivila — emancipacija, katere ni bilo, kakor ni bilo niti emancipirank, pa naj jih g. —k še tako natanko opisuje.

Mlada »domina« se je baje sramovala dela. Hotela je biti učena. Vse je kritikovala. Sramovala se je rodnega jezika. Vere ni imela nobene. Važno opravilo ji je bilo ples in telovadba — celo borenje v Evinem kostimu, pa ljubezenske spletke in godba, »o katere škodljivem vplivu beremo često bitke tožbe«... Ni čuda, da je ta strašna emancipacija vrgla ob tla veličastno rimsko državo!

To je sicer tretja laž, a kaj za to! Vsak gimnazijalec bi ga. —k lahko poučil o globljeh vzrokih propasti rimskega cesarstva. V nadi, da mu kateri dijak stori to uslugo, preidem na važnejšo točko:

»Vse to se obnavlja v naši dobi!« Torej me emancipiranke, ki se borimo iz

etičnih in gospodarskih nagibov za ravnopravnost žene, se sramujemo dela!¹⁾ In vendar so med nami koleginje ga. —ka, ki si morajo ob manjši plači ravnotako kakor on služiti svoj kruh; med nami je takih, ki si z velikimi žrtvami pritrčajo toliko, da lahko pojdejo na dunajski pedagogij študirat — emancipacije; takih, ki se pri pošti in telegrafu, v zasebnih pisarnah, povsod zapostavljene za moškim, pošteno trudijo za svoj vsakdanji kruh; pisateljic, ki od pisateljevanja, dasi ne sijajno, vendar pošteno živijo, — in kljub temu nam je g. —k zalučal v obraz, da se ves naš sloj sramuje dela!

Hočemo biti učene! Da, to je res, tega se ne sramujemo, a ne iščemo učenosti pri takih sofistih in lažnjivcih, kakor je g. —k, ampak na virih resnice.

Vse kritikujemo . . . Verjamemo, da je g. —k ženska kritika, da-si ni sistematična, ker ni delo superijornega moškega duha, precej neprijetna, a take smo in ostanemo me emancipiranke!

Sramujemo se baje tudi rodnega jezika. To nam mora g. —k še le dokazati. Ako bi pa večkrat še čitale v mili slovenščini take gluposti kakor njegovo »važnost ženske vzgoje«, je že mogoče, da se tudi to zgodi!

Ples in telovadba! Jaz, za se, ne plesem, vem pa, da so plesale punce že pred »emancipacijo« rimske dobe; tudi telovadile so pred Rimljankami že Grkinje, zlasti v Šparti, torej tudi to ni zasluga ali krivda emancipacije.

G. —k, ki je tako temeljito podkovan v zgodovini starega veka, našel bi tudi v srednjem veku »emancipirank«, kakor jih on imenuje, podobnih razuzdanim rimskim damam. Morda je že kaj slišal o nekem Vinfridu, ki je leta 741. bridko tožil, da si drža frankovski dijakoni po več — pri-

¹⁾ Emancipacija vendar gre za tem, da našemu spolu pribori priložnost za delo in s tem neodvisnost!

Op. ur.

ležnic . . . Morda je slišal tudi kaj o Karolu »Velikem« — proglašeni svetnikom, in o Ludviku »Pobožnem« in o krasnih vzgledih, ki sta jih dajala glede nravnosti. Morda je tudi čul, da je bilo na katoliških koncilih večkrat po več tisoč prostitutk in da je na tisoče teh nesrečnic spremljalo svete križarske vojske! To so bile same »emancipiranke« v Vašem smislu, g. —k! Hic Rhodus, hic salta!

Tako smo prišli do konca. V celem članku, lucus a non lucendo —, s katerim g. —k nikakor ni pokazal pravega pomena žene — ampak le svojo sofistiško umetnost ali pa velikansko neumnost — našli smo le eno besedo, ki nam ugaja: h i n a v s t v o ! Punktum.

* * *
»Rdeči prapor«¹⁾ se je v svoji številki od 19. julija ves nervozen obregnil ob naš članek »Prostitucija«. Neki g. a—b. je našel namreč v tem članku »poleg raznih po dobrih viših posnetih podatkov« »toliko pomot«, da si je štel v najnujnejšo dolžnost, te pomote popraviti. G. a—b. pa je te »pomote« presneto slabo popravil, kajti mesto da bi bil naše trditve z dokazi ovrgel in dokazal nasprotno resnico, je rabil le obče indignirane fraze in sofistrije. Pred vsem pa se g. a—b. odlikuje v podtikanju. No, mi bi na to nestvarno zaletavanje g. a—b. ne reagirali, ker leži odgovor za vsakega, ki čita naš list, takorekoč na dlani. A naš molk bi marsikdo lahko smatral tudi drugače, t. j. tako, kakor da nas je g. a—b. prepričal, da smo se v onem članku res motili. Zato na kratko malo pojasnila gu. a—b.!

G. a—b. si takorekoč samo hladi usta ter nas skuša poučevati o stvareh, o katerih smo si že dolgo na jasnem, kar bi lahko vedel tudi g. a—b., ako bi čital naš list. Tako smo n. pr. že opetovano izrekli svoje mnenje o današnji morali ter jo tudi v spornem članku brez ovinkov

¹⁾ Ta del je pisan v uredništvu.

obsodili. Seveda pa nismo kar nič uverjeni o tem, da bi se morala človeške družbe vzdignila le tedaj oziroma že tedaj, ko bi sè sveta izginila razlika stanov. To je puhla fraza, ki mislečemu človeku ne more imponirati. G. a—b. nam je tudi pozabil povedati, kako si prav za prav predstavlja to oguljeno »enakost« in pozabil tudi povedati, kdaj in kako jo dosežemo.

A vzemimo, da človeštvo res kdaj pride do splošne gmotne enakosti — kdo nam je porok, da bo splošno gmotno blagostanje v človeku zatrlo vse njegove zle instinkte in sosebno spolno razuzdanost? Zgodovina in vsakdanja izkušnja nas poučujeta, da gmotno blagostanje samo na sebi človeka nikakor ne dela dobrega t. j. moralnega; k temu človek potrebuje vzgoje, potrebuje idealov, potrebuje moralnih načel. Temu mora pritrditi vsak razsoden človek, ki ni materijalist in ne smatra telesnega uživanja za edini smoter človeškega življenja. Ga. a—b. ogorčenost proti izrazu »čistost« vsekako jako diši po takem materijalizmu. G. a—b. namreč pravi, da beseda »čistost« označuje spolno občevanje kot samo po sebi nečisto, kar je »hinavski absurdum«, katerega treba s koreninami iztrebiti. Iz teh in nadaljnjih besed g. a—b. se nikakor ne da spoznati za gotovo, ali priznava sploh kak nraven zakon v spolnem občevanju ali ne. Iz njegovega nasprotstva proti zakonu v sedanji obliki, ali bolje proti neločljivosti zakona, se da sklepati, da je za takozvano svobodno ljubezen. Načelo te svobodne ljubezni pa dovoljuje, da moški ali ženska, kolikorkrat hočeta, premenita svojega tovariša v spolnem občenju ter se združita v isti smoter z drugimi, kakor se to godi v svobodni naravi t. j. v živalstvu. To pa je z ozirom na etično vrednost človekovo absurdnost non plus ultra, ali direktneje: prostitucija v novi obliki.

Da, dragi g. a—b., naše načelo je in ostane nerazdružljiv zakon, ali če hočete,

večna ljubezen. Vsako spolno občevanje, ki nima tega načela, nam je nečisto, nemoralno. Spolni nagon sam po sebi pa nam nikakor ni nečist, kakor ni želja po jedi in pijači požrešnost; nečisto je spolno občevanje v onih slučajih, kadar ne temelji v etičnem čutu ljubezni. Pa o tem prihodnjič v posebnem članku.

Torej, g. a—b., mi ponovno priznavamo, da je revščina velika pospeševaljica obrtne prostitucije — a samo s strani žensk! Ponovno pa tudi povdarjamo, da se mej prostitutkami nahaja dovolj žensk, katerih nikakor ni beda prignala v propast, marveč kriva vzgoja, al' z drugo besedo moralna propalost, želja po razkošnem življenju, po flirtu, nagon k lenačenju itd. Ko bi bila revščina edini, glavni vzrok prostitucije, bila bi popolna uganjka dejstvo, da morajo trgovci z dekleti še vedno rabiti razna sleparstva in laži, da dobe novega blaga, o tem, ko je še toliko in toliko žensk prisiljenih po revščini, da si služijo dovolj grenki vsakdanji kruh kot služkinje ali delavke v tovarnah, magacinih, rudokopih, pri zidarjih ter sploh v najnižjem, najtežjem in najslabše plačanem delu.

Tudi te ženske se sicer v velikem številu udajajo možkim pred ali izven zakona, a to ne za denar, marveč iz ljubezni, in morda bolje: iz lakomišljenosti in zaupljivosti, in le prečesto se dogaja, da so te ženske tudi v gmotnem oziru izkoriščane in izrabljane od svojih ljubimcev. Resnica pa je tudi, da je mej delavskim ženstvom mnogo žen in deklet, ki se zavedajo svojega dostojanstva in se več ali manj lepo zahvaljujejo za razne zgolj ljubimske ponudbe od strani moških. — Potem pa smo mimogrede omenili, da po naši sodbi k prostituciji spada vsako spolno občevanje, ki ni utemeljeno v ljubezni. Seveda imamo mi o ljubezni malo drugačne kočljivejše pojme nego jih kaže g. a—b. Od tod menda tisto inače nerazumljivo naglašanje in

besedičenje o moralizovanju in sanjarenju oziroma pomotah. No, g. a—b. naj vé, da tudi mi smatramo tozadevne svoje nazore za prave, a njegove za pogrešene — kakor se nam sploh socijalno demokratična načela in dejanja ne zde nezmotljiva. Socijalnih demokratov tudi ne mislimo zaprositi za pomoč v boju proti prostituciji, kajti njim ne kaže stopiti v ta boj, ako hočejo, da se vrsta njih pristašev in istih slepa pokorščina in slepo sledenje za voditeljstvom izdatno in nevarno ne skrči.

Sicer pa je gu. a—b. morda tudi znano, da je eden izmed onih mnogoštevilnih zdravnikov, ki so se izrekli o prostituciji, trdil, da bi se moški ne hoteli odreči prostituciji, tudi ko bi bila odpravljena vsa revščina sveta kot vzrok iste, ter bi bili raje pripravljeni, jemati v zakon propale ženske...

G. a—b. nam tudi podtika stvari, katerih ni v spornem članku. Pravi namreč, da hoče naš članek dokazati, da je prostitucije kriva glavno možka pohota, docim pravi naš članek doslovno:

»Glavni vzrok vsake prostitucije in pred vsem »obrtne« — o kateri edini bodi tu govora — je nedvomno kriva vzgoja moških in ženskih.« V tem zmislu se vrši tudi vse nadaljno dokazovanje o vzrokih in posledicah obrtne prostitucije. Torej: ali g. a—b. našega članka ni v celoti prečital ali pa nam iz kakoršnihkoli vzrokov in iz kakoršnihkoli namenov p o d t i k a omejenost in neumnost. Tak način debatiranja pa najmanj ni resen. Naravnost bedasta pa je začetna opazka o »po dobrih virih posnetih podatkih.« Kaj hoče g. a—b. s tem reči? Ali, da on in vsi socijalno demokratični pisatelji črpajo podatke, katerih njihovi spisi kar mrgole — iz svoje osebne izkušnje, torej da so živeli od nekdaj in povsod oz. da so vsevedni? Taka malenkostnost ni najboljše znamenje za resno in globoko prepričanje onega, ki hoče nasprotniku

dokazati bitstvene pomote njegovega prepričanja. Na druge sofistarije, fraze in podtikanja v g. a—b. članku ne reagiram. Kdor čita naš list, bo si lahko sodbo napravil sam, v »luft« pa ne maramo govoriti. Povemo le še to, da nikakor nismo voljni prostituciji pustiti svobodnega polja vse dotlej, da pride zaželjeni vek polne enakosti in svobode. Prvič nam manjka vera v to teorijo in še bolj v nje uresničenje, drugič pa nam je žal vsake posamezne žrtve prostitucije.

Kar se slednjič tiče opazke, da je naše moraliziranje in neuspešno delovanje naravnost škodljivo, ker »odbija ljudi, ki se navdušujejo za kako stvar, pa ne dožive nikdar koraka naprej« — lahko bi, ako bi hoteli biti zlobni, primenili iste besede — mutatis mutandis — na delovanje in uspehe socijalnih demokratov...

Isto velja glede passus-a o »lepih besedah«. Zakaj pa socijalni demokrati nimajo poguma, da bi od »lepih besed«, tiskanih in govornjenih, prešli k propagandi z dejanji?

BOJ PROTI ALKOHOLU. SESTAVILA NADA. TRST.

Hvaležni moramo biti Slovenkam, zbranim okrog našega lista, da so si poleg boja proti prostituciji zapisali na prapor tudi boj proti alkoholu. Prva in poslednji sta med seboj v ozki, vzročni zvezi, in tudi alkoholizem je utemeljen v nezdravih socijalnih razmerah.

Seveda se pa moramo na drugi strani bati, da si je »Slovenka« s tem sklepom nakopala na glavo še več hudih sovražnikov, nego jih je izzval na pozorišče njen boj — žal samo z »lepimi« besedami — proti prostituciji. Moški svet je pač tak, da nasprotuje vsakemu, ki se drzne lotiti njegovih navadic...

Vendar smemo po okoliščinah soditi, da najde antialkoholizem v Slovencih razmerno manj sovražnikov nego drugod, n. pr. na Gališkem.

O tej blaženi domovini »žlahte« in poljskih židov je povedal zastopnik avstrijske vlade, ministerski predsednik dr. pl. Koerber, na 8. mednarodnem kongresu proti alkoholizmu, ki se je vršil aprila meseca t. l. na Dunaju, mično dogodnico. Pred dvema letoma je namreč spal neki gališki kmet tri dni v svoji rakvi — kataleptičsko spanje: bil je navidezno mrtev. Ko se je prebudil, je zatrjeval, da je bil v tem času v nebesih ter si tam izprosil podaljšanje življenja, a pod pogojem, da nastopi med rojaki kot misijonar proti pijančevanju. Uspehi priprostega seljaka so bili velikanski. V nekoliko mesecih je imel večkrat desettisoč pristašev, ki so se odrekli žganju. Vsled tega je nastala groza med žlahto, t. j. med veleposestniki, ki izdelujejo žganje in ga prodajajo na drobno, sami ali po vaških židih, in ki svoje delavce, namesto z denarjem, plačujejo z žganjem. Kdor pozna upliv, ki ga ima poljsko viteštvo že mnogo let na vlado, se ne bode čudil, če mu povemo, da se je žlahti posrečilo, vtakniti omenjenega apostola zdržnosti v ječo, kjer še menda danes vdihuje...

Več in trajnejših uspehov je pač imel drug propovednik antialkoholizma, Mohamed. Še dandanes se vzdržuje okolo 200 milijonov njegovih vernikov opojnih pijač.

Da so že pred Mohamedom stari svetopisemski preroki rohnili proti pijančevanju, je znano. Zlasti preroka Amos in Jezaijas sta si prizadevala prepričati izvoljeno ljudstvo, kako škodljiv je upliv opojnih pijač. Poslednji nam svedoči, da je bilo pijančevanje celo strast duhovnikov. Z nekega mesta v istem preroku pa bi se dalo tudi sklepati, da so bile i bogate židinjne in njih brezskrbne hčerke udane pijančevanju,

Če se spomnimo še, da si je že očak Noa zasadil svoj »hribček« ter se opijanil, prepričali smo se, da je pijančevanje skoro tako staro kakor človeški rod sam. Za to imamo svedoka tudi v Homerju, ki na mnogih mestih govori o vinu, katero pa so Grki izvečine pili pomešano z vodo. Stari Egipčani, Rimci, Galci in Germani so si delali pivo iz žita. Slovani posebej, če se ne motim, iz prosa (prim. Davorin Trstenjak: »Panonica«), a med — medica — je bila znana starim Slovanom in skandinavskim narodom.

Zlasti stari Nemci so se odlikovali po svoji ljubezni do opojnih pijač; še danes se Nemci v veselih družbah radi pohvalijo, da so njih pradedje »še vedno enkrat pili«, ko so odhajali. V srednjem veku pa so si pridobili pred vsem nemški študenti »zaslug« na tem polju: ustanovili so cele opravilnice, kdaj in kako se naj pije. Vsak praznik, vsak oseben dogodek jim je dal povoda, da so pili. Tako so se izcimili določeni običaji o pijančevanju, ki so v veljavi še dandanes pri nemškem in nenemškem dijaštvu, a tudi v meščanstvu in v višjih krogih.

A dosedaj ni nastopil drug Mohamed, da-si bi bil zapadnemu svetu istotako potreben, kakor nekdanj orijentalcem!

Še-le leta 1803. se je v Bostonu, v Zjedinjenih državah severne Amerike, ustanovilo prvo društvo temperenclarjev, kateremu je sledila cela vrsta podobnih društev v Ameriki, odkoder je prešlo gibanje proti pijančevanju okoli leta 1830. tudi v Evropo, pred vsem na Angležko. Toda ta društva niso imela zaželjenega uspeha, ker se niso zavedala, da je alkoholizem izvečine posledica socijalne bede ter da ni trajnegaboljšanja na tem polju brez socijalne reforme.

Ameriška društva zdržnosti so se le osmešila, da-si so dosegla n. pr. leta 1851. v državi Maine prepoved prodajanja opojnih

pijač, kajti Amerikanci so odsihdob dobivali alkohol iz lekarne. Naravnost blazno pa je počenjanje gospe Kanie Nation, o kateri večkrat poroča ameriška »Nova domovina«. Ta dobra gospa ni ostala pri »lepih« besedah, ampak je šla alkoholizmu krepkejšo do živega; začela je z nahujskanimi tolpmi rušiti krčme, pivovarne in žganjarje.

V Evropi si je ohranilo to gibanje vsekako vrednejše in primernejše oblike ter je tudi bolj koristilo. Tako je pater Teobald Mathev v 3. in 4. desetletju minolega veka zbral na Irskem milijone somišljenikov krog sebe, ki so se vsi z obljubo zavezali, da se več ne dotaknejo žganje. Tudi pruski baron Seld, ki je v 40. letih romal od mesta v mesto ter pridigoval proti pijančevanju, je storil mnogo dobrega. V Ženevi je l. 1877. ustanovil župnik Rochet društvo »modri križ«, ki ima isti namen ter šteje že nad 200 družnic.

Zlasti blagonosno pa deluje leta 1883. v Casselu ustanovljeno »društvo proti zlorabi opojnih pijač«. Isto stoji na stališču, da je opravičen le boj proti nezmernemu pitju, ter dela zlasti na to, da se zboljšajo družabne razmere, ki sedaj silijo delavca in kmeta, da iščeta tolažbe v alkoholu.

Važen korak naprej pa je storilo to gibanje zadnji čas, kar se prirejajo mednarodni shodi zdravnikov, socijologov in drugih učenjakov proti alkoholizmu. Na minolem dunajskem kongresu so bile po svojih odposlancih zastopane vse važnejše države, kar nam priča, da so vlade začele spoznavati nevarnost, ki preti narodom od alkohola, ter da so državniki pripravljani, storiti kaj pozitivnega proti tej bolezni človeške družbe.

V boju proti alkoholizmu prednjači Rusija, ki je uvedla monopol na žganje; isti ji nese 350 milijonov rubljev dobička, od katerega porablja en del v svrhe

društev proti alkoholizmu. Listi baš pišejo o nekem statističnem delu Stanislava Properja, ki je došel, na podlagi vestnega proučavanja, do naslednjih zaključkov: Vsled monopola na žganje se je na Ruskem vsekako zmanjšalo pijančevanje. Zlasti zapihanje žganjarij ob nedeljah je zelo koristno. Prodajalec žganja, ki mora sedaj biti državni uradnik, ne sme dajati žganja na upanje, potrošaci si nabavljajo svoje potrebe za nedeljo že v soboto, ko so še trezni, ter kupujejo manj nego prej ob nedeljah. Da ima monopol dobre posledice, dokazujejo tudi zapisniki ruskih ječ, kazenskih in eksekucijskih sodišč.

Je-li tudi v Avstriji gibanje proti alkoholizmu opravičeno? V odgovor naj sledi nekaj statistike. Avstrijski minister za uk in bogočastje Hartel je na omenjenem kongresu poročal, da je leta 1897. v enem samem industrijskem okraju potrošilo 25.000 prebivalcev za dva milijona kron alkohola, torej povprečno vsaka oseba za 80 K. — V celi Avstriji pa se je minolega leta izpilo opojnih pijač za 1600 milijonov kron! Povprečno je potrošil vsak prebivalec v enem letu 9 litrov žganja, 19 litrov vina in 65 litrov piva. Na Češkem je bilo zadnja leta 25.000 policiji znanih pijancev, na katere smemo računati 75.000 otrok, ki so zaradi strasti svojih roditeljev izpostavljeni največji duševni in telesni bedi... Na Dunaju pije polovica šolskih otrok! To je strašno, kajti baš mladina do 16. leta bi naj ne poznala alkohola. Zlasti obsojati je starše in zdravnike, ki dajejo deci konjak in podobne stvari v — okrepčanje. Dokazano je, da alkohol škoduje telesnemu razvoju, pa tudi na živčevje upliva pogubno. Prof. Kassowitz je poročal, da se taki učenci vidno slabše uče nego vzdržni. Isti minister za uk je rekel, da se v Avstriji polovica blaznih rekrutira iz bivših alkoholikov; istotako je pripisati 60—80% surovih zločinov in 30—40% samomorov akutnemu zastrupljenju po alkoholu.

Nesreča pijančevanje se prenaša na potomstvo. Bournville je poročal, da so našli pri 1000 idijotih (bebcih) 471 krat kronjčni alkoholizem očeta, 84 krat matere, a v 65 slučajih sta bila pijanca oče in mati. Tudi božjast otrok je navadna posledica pijančevanja roditeljev.

Zanimiva je izjava nekega učitelja v vinorodnih krajih na Spodnjem Avstrijskem. Isti pravi, če so katerikrat učni uspehi prvega letnika posebno slabi, da je to gotovo znamenje — dobre vinske letine pred šestimi leti.

Dr. Wlassak z Dunaja je dokazal, da pojema sposobnost za seštevanje že, kadar izpijemo $\frac{1}{2}$ litra piva. Po večjih količinah piva (2—3 l.) pojema ta sposobnost rapidno. Škodljivi upliv na razum se kaže 24 ur in dalje... Že pri $\frac{3}{4}$ litrih piva začnemo, ko čitamo, delati pogreške, izpuščati besede itd. Posledice pijanosti je opaziti več dni.

H koncu dodajmo še znanstveno opredelbo (definicijo) pijanca. Kdor je pijanec? Vsakdor, pri komur je opaziti upliv alkohola, izvirajoč iz ene pijanosti, ko nastopa že upliv druge. Kdor pa samo včasih, v večjih presledkih, razveseli svoje srce s primerno količino dobrega vina ali svežega piva, ta še ni pijanec, tudi ne, če bi semtertje globlje pogledal v kozarec. A taki atentati na telesno in duševno ravnotežje ne smejo slediti pogostoma drug za drugim.

Obsojati je torej zlorabo alkohola, dočim je raba istega kot povžitnine — predmeta uživanja — opravičena.

PRAVILA „SPLOŠNEGA SLOVENSKEGA ŽENSKEGA DRUŠTVA.“

I. Ime, sedež in krajevni delokrog društva.

§ 1. Ime društva je: »Splošno slovensko žensko društvo.« Sedež ima v Ljubljani, vendar pa se razteza delokrog društva na slovenske pokrajine v kronovinah: Kranjska, Koroška, Štiriska in Primorska,

II. Namen društva.

§ 2. Namen društvu je skrbeti, da se povzdigne izobrazba rednih njegovih članov, in sicer sploh, posebej pa še v socialnih vedah — in da se nadarjene in revne deklice izšolajo.

§ 3. Svoj namen dosega društvo z vsemi primernimi sredstvi, zlasti pa:

a) s poučevanjem v pisani in govornjeni besedi ter prirejanjem učnih krogov ter javnih in društvenih predavanj,

b) z razširjanjem literarnih proizvodov,

c) z ustanovitvijo čitalnic in knjižnic,

d) s prirejanjem skupnih izletov, veselice, koncertov in drugih zabav,

e) s podpiranjem nadarjenih revnih deklic v svrhu večje šolske in stanovske strokovne izobrazbe,

f) z ustanavljanjem društvenih podružnic.

III. Društveniki, njih pravice in dolžnosti.

§ 4. Društveniki »Splošnega slovenskega ženskega društva« so: a) ustanovnice (ustanovniki), b) redne društvenice, c) podporniki, d) častne društvenice (društveniki).

Redne društvenice morejo biti le osebe ženskega spola, dopolnive 16 leto, podporniki pa le osebe moškega spola, ustanovniki in častni društveniki smejo biti osebe ženskega in moškega spola.

Ustanovniki (ustanovnice) plačajo enkrat za vselej 20 kron. Redne društvenice plačujejo na leto po 1 krono in najmanj ravno toliko tudi podporniki; vrhu tega plačati je rednim društvenicam in podpornikom ob pristopu po 40 vinarjev vpisnine. Društvenike sprejme odbor in le častne društvenice (društvenike) imenuje glavna skupščina v znak posebnih zaslug za društvo. Prve društvenice (društvenike) sprejme pripravljalni odbor, ki skliče osnovalni shod, pri katerem se izvoli prvi odbor.

§ 5. Vsi društveniki so obvezani po zmožnosti in mogočnosti pospeševati društvene namene, ter so v enaki meri deležni

društvenih dobrot; zlasti ima vsak družtenik brez izjeme pravico vdeleževati se društvenih zborov, shodov, izletov, predavanj in zabav, ter staviti na glavni skupščini predloge. Le pravica glasovanja na glavnih skupščinah ter aktivna in pasivna volilna pravica (izvzemši pasivne volilne pravice v pregledništvo računov in razsodišče) pristojne le rednim družtvenicam in ustanovnicam.

§ 6. Društveništvo preneha: 1) kadar družtenik prostovoljno iztopi, naznanivši to družtvenemu odboru vsaj mesec dnij pred pretekom družtvenega leta, 2) kadar odbor izključi družtvenika, ki je ravnal zoper čast in namen družtva. Zoper tako izključenje kakor tudi zoper zabranitev sprejema dopusten je priziv na glavno skupščino. 3) ob sebi, ako družtvenik ni plačal članarine vsaj po preteku pol leta po sprejemu.

IV. Vodstvo družtva.

§ 7. Društvo vodi odbor, obstoječ iz predsednice, 8 odbornic in 2 namestnic. Odbor voli iz svoje srede podpredsednico, blagajničarico, tajnico, knjižničarico in zadnjih treh namestnice.

V delokrog odbora spada zlasti: 1) oskrbovanje družtvenega imetja, 2) sprejemanje in izključevanje družtvenikov, 3) sklicevanje in vodstvo glavne skupščine, 4) določevanje in vodstvo družtvenih naprav in prirejanj, 5) predlaganje častnih članov, 6) določevanje družtvenega glasila in drugih tiskovin, 7) ustanavljanje in nadzorovanje podružnic.

§ 8. Odbornice opravljajo svoj častni posel, ako tega drugače ne določi glavna skupščina, brezplačno ter so odgovorne glavni skupščini. Vse družtvene oklice in objave podpisati ima predsednica ali nje namestnica in jedna odbornica. Odbor je sklepčen, ako je navzočih s predsednico ali nje namestnico vsaj 5 odbornic. Pri glasovanju odločuje absolutna večina, ako je enako glasov, odločuje predsednica. Na

zunaj zastopa družtvo predsednica oz. nje namestnica.

V. Glavna skupščina.

§ 9. Društveno leto se pričinja s 1. januarjem. Tekom tega meseca se ima vršiti tudi vsakoletna redna skupščina. Vrh tega se skliče tudi tekom leta izredna glavna skupščina, ako to sklene odbor ali pa zahteva najmanj 30 družtvenikov.

V delokrog glavne skupščine spada zlasti: 1) volitev predsednice, odbornic in namestnic, računskih preglednikov in razsodišča za prihodnje družtveno leto, 2) sprejemanje letnega poročila, računskega zaključka in proračuna, 3) razsojevanje o prizivih zoper odločbe in sklepe odbora, 4) prememba pravil, 5) volitev častnih družtvenikov, 6) sklepanje o samostalnih predlogih.

Glavna skupščina je sklepčna, kadar je navzočih najmanj 30 družtvenic oziroma ustanovnic in častnih družtvenic ter sklepa z absolutno večino glasov; za spremembo pravil pa je treba dvetretjinske večine, in za sklepanje o razhodu družtva treba najmanj navzočnosti dveh tretjin vseh družtvenic in večina treh četrtnin glasujočih.

VI. Pregled računov in razsodišče.

§ 10. Redna glavna letna skupščina voli izmed družtvenic 2 preglednici družtvenih knjig in računov, ki imata vsak čas pravico pregledovati družtvene knjige in račune in revidirati blagajnico, zlasti sta obvezani to storiti koncem družtvenega leta ter poročati o uspehu glavni skupščini.

§ 11. Društvene prepire razsoja in poravnava na glavni skupščini izvoljeno razsodišče, obstoječe iz dveh družtvenikov ženskega spola, ki izvolita predsednika; ako se v tem ne zjedinita, določi predsednika žreb. Zoper odločbe razsodišča ni priziva.

VII. Društveno imetje.

§ 12. Društveno imetje obstoja iz rednih prispevkov družtvenikov, iz prostovolj-

nih darov in volil, prispevkov iz dohodkov društvenih prirejanj in društvenih naprav.

Vsi dohodki društva se smejo uporabljati le v društvene namene. V slučaju razpusta ali razhoda društva pripade društvero imetje »Gospodinjski šoli« v Ljubljani v svrhu oskrbovanja in uživanja, dokler se ne ustanovi novo društvo z enakimi nameni. Glavna skupščina, ki sklene razhod društva, pa sme z imetjem tudi drugače razpolagati.

VIII. Podružnice.

§ 13. Podružnicam je namen povspesovati in olajševati društveni delokrog. O dozvolitvi ustanovitve podružnice sklepa društveni odbor, kateri določi vsaki podružnici tudi okoliš.

§ 14. Podružnica obstoja iz vseh društvenikov dotičnega okoliša.

§ 15. Opravila podružničina opravlja njen odbor, katerega voli podružničina skupščina za dobo enega leta. Odbor obstoja iz načelnice in dveh odbornic.

§ 16. Podružničin odbor sprejema društvenike, naznanja iste društvenemu odboru, poroča o delovanju podružnice in stavlja nasvete ter izvršuje v svojem okolišu društvene sklepe.

§ 17. Načelnica podružnična skliče vsako leto podružničino skupščino, ki ima pravico in dolžnost voliti odbor ter sklepati o rečeh, ki spadajo po teh pravilih v področje podružnice. Ako se tiče nasvet vsega društva, naznaniti ga je takoj društvenemu odboru.

§ 18. Vsaka podružnica si sme sestaviti svoj posebni red, ki se pa mora z določili teh društvenih pravil natanko ujemati in potrjen biti od društvenega odbora.

§ 19. O razhodu kake podružnice odločuje nje skupščina. Posebna imovina podružnice pripade v tem slučaju društvu.

Namen »Sploš. slov. ženskega društva« je, kakor kažejo pravila, kulturen t. j. izobraževalen. Našemu ženstvu je krvavo treba temeljitejše in resnejše izobrazbe, kakor jo ima danes. Saj je žalibog res, da večina Slovenk skoro nima pojma o drugem, nego o svojih osebnih oz. družinskih potrebah gmotnega značaja. Vsi drugi pojavi življenja, ki so tako silno važni za posameznika kakor za skupno družbo, so jim neznani in tuji, kolikor le mogoče. Zato ni čudno, ako se njih pogovori vrte le okrog klobukov, bluz itd., ali pa okrog znancev in znank. Čudno tudi ni, da moški o ženski ne znajo družega, nego delati ji pokloné in lomiti prazne fraze ali pa tudi zabavljati. Saj se le redko najde žensko, s katero bi se dalo pametno govoriti o resnih stvareh. Ženstvu pač manjka potrebne duševne izobrazbe. Zato je tako prazno in brezpomembno njih življenje, in škoda je močij, ki se tako gube in ginejo, ne da bi dosežale svoj namen: popolnenje in izkoriščenje. Vsak razumnik mora le želeti, da se »Splošno slov. žensko društvo« krepko razvije in utrdi, da bo čim lažje in v čim večji meri izvedlo svoj program, da nam izobrazí in vzgoji ženstvo, ki bo lahko vsestranki poraben ud naroda. A k temu treba pred vsem dejanj, dela, ne le od strani odbora, marveč tudi od strani ostalega ženstva, ki naj se zgane ter navduši za to društvo in naj mu v obilem številu pristopi. Pa tudi gospodje moški, ki tako radi zabavljajo čez plitkost in borniranost ženstva, naj se zavzamejo za prospeh tega društva ter pomagajo pregnati duševno temo, v kateri se nahajajo ženske. Odbor sam pa se mora seveda najbolj pridno gibati, inace nam društvo zaspi v povojih, in to bi vendar bilo škoda! Torej: vsi na krov!

„OKUSIL ZGODAJ SEM TVOJ SAD, SPOZNAVANJE . . .“ LEDA. TRST.

Že večkrat sem mislila pisati o kočljivem vprašanju, kdo in kako naj razkriva otrokom največji misterij človeškega življenja, a vedno sem zopet odložila pero, enkrat tudi že uničila rokopis, ker nisem čutila v sebi dovolj moči, da zaodenem svoje misli v obliko, ki bi ne bila odurna, ampak vredna vzvišenega in važnega predmeta in taka, da bi ne škodila, kjer treba koristiti.

Te dni pa sem našla spis, katerega vodilna misel se popolnoma ujema z idejo, ki jo imam sama o tej stvari. Pisan je tako, da se tudi pedant ne more nad njim spodtikati; zato ga hočem v sledečem, kolikor mogoče vestno, posneti.

V izvrstnem berlinskem ženskem listu »Die Frau«, v zvezku za mesec marcij 1901., piše o tem vprašanju Helena Christaller pod naslovom: »Poglavje o vzgoji otrok« tako-le:

»Težko bi še na katero drugo vprašanje otrok matere in vzgojitelji tolikokrat tako nespretno in nespametno odgovarjali nego na vprašanje: odkod so otroci? Dejstvo, da otroci vse le preradi verjamejo, zavaja roditelje, da si o tem vprašanju od početka nagromadijo težav, katerih pozneje nikakor ne morejo premagati. Zares, čuditi se moramo, da se te tako pogrešne prakse ni že zdavna opustilo. So-li morda starši pozabili na svojo lastno mladost? Ali ne vedo več, da vse, kar starši skrbno taje in zakrivajo, deci na vsak način razkrijejo drugi, nepoklicani ljudje, in še kako! Zares, zdeti se nam mora, kakor da bi imeli starši slabo vest, ker so roditelji — vsaj tako si to postopanje tolmači otrok, ko je izvedel resnico, pa gleda nezaupno na najdražje osebe, katere je morda prvokrat zalotil na laži. Nesreča postane še večja zaradi tega, ker deca svoje poznanje življenja, pridobljeno za hrbtom staršev, izvečine skriva

ter isto še le slučajno izda z nečistim smehom ali mučnim zardevanjem, kadar se govori o kaki reči, ki je v zvezi z njih skrivnostjo. Načeloma priznavajo starši, da ima prav, kdor opozarja na te nedostatke — a pri lastni deci se drže stare prakse.

Primerjajte mestno deco in deco s kmetov, pa vidite takoj veliko razliko: poslednji vedo več, so tudi robatejši, a naravnejši so, odkritejši in za to — npravnejši.

Je-li kdo že preživel spomlad na kmetih, ne da bi z občudovanjem zapazil neizmerno rodovitost narave? Deco, ki nima za nič toliko zanimanja, kakor za živali, rastline, cvetje, njo docela prevzame in navduši to prekipeče življenje. Tu vidijo otroci, kako si ptički znašajo gnezdeca, tam se z materjo vred veselijo kokoši, ki vali svoje mladiče. In ko 21. dne čepijo ob gnezdu, ne upajo se dihati, čujejo, kako mali kljunčki kljujejo lupino; drgetajo radosti, ko drže prvo, z mahom obraščeno piško v rokah, dočim jim mati pripoveduje, kako je malo življenje nastalo. Po cele ure čepe v grmovju ter prisluškovajo ptičem, ko valijo in krmijo svoje mladiče. Pri sosedu se vesele ljubkih kozic in rožnatih pujskov, in cejo grdo, staro svinjo gledajo v neki preobraženi luči.

Kdo bi zamogel preslišati njih radovedno vpraševanje ali jim odgovarjati s praznimi izgovori, kedar vam javljajo, blestečih oči, da jim je sosedov Janezek rekel, da dobi njegova zajka mlade? Ali jih ona tudi vali? Ne. Izračunajo si dobo, ko morajo malčki priti na svet, ganjeni opazujejo, kako si zajka ruje dlako s prsi, da pripravi z njo mladičem mehko gnezdece. »Takšne so mame«, opomni morda sedemletni Francek modro — pa poljubi svojo mamico . . . In kako skrbe za zajko; le najfinejša krma se jim zdi za njo primerna. Smešno je slišati malo triletno Miciko, kako nežno in spoštljivo gladi zajko po dlaki ter bratce in sestrice podučuje: »Le zelo,

zelo rahlo, mlade nosi, pa bi jih sicer bolelo!»

Od soseda se čuje otožno mukanje kravino. Otroci stoje ob ograji, pa vprašajo sosedovega dečka: »Kaj pa je vaši rdečki?« »Teli se« jim odgovarja. Pa pritečejo zopet k materi za pojasnilo »Ali to rdečko boli?« Strah se jim slika na obrazih. »Da«, jim poreče, »pa kadar ima potem svoje tele, pozabi samega veselja na vse bolečine.« S tem jih je pomirila, in oni odhajajo zopet na svoje opazovališče, kajti ta dogodek jih razburja in zanima. Zdajci se prikaže, svetlih oči, sosedov fant pred vrati hleva. »Telička imamo, pridite, smete ga videti!« Kakor blisk so onstran; leteč mimo Vas, vam zakličejo veselo vest. Zvečer pa se ne morejo napripovedovati, kako je mladič sesal in kako ga je rdečka veselo in nežno lizala.

Pride dan, ko začnejo delati zaključke; najstarejša deklica, osemletna, najpoprej: »Mama, ali ljudje tudi valijo, ali pa dobivajo žive mladiče?« »Žive, kakor zajka in kravica.« Nekaj časa otroci molče prevdarjajo, na enkrat pa se tesno oklenejo matere, v svesti si popoinnega jedinstva ž njo, pa jo hočejo zadušiti z izrazi svoje ljubezni. Mnogo več ne bodo vprašali, kajti vse se jim zdi docela naravno, samo po sebi umljivo.

Semtertje opazujejo otroci matere, ki dojijo svoje otroke, kar je na kmetih povsodi lahko videti, ter se veselijo, da malčku tekne; pripeti pa se tudi, da teti iz mešta, ki povpraša po »štorklji«, samozavestno odgovore: »K nam štorklja ne pride, mi dobimo naše otroke sami!«

Do sem, to mi vsakdor prizna, je vse prav in v redu. Kako pa, če otroci povprašajo dalje? In gotovo povprašajo.

To poletje so me gledali otroci, ko sem plela moško špinačo ter puščala rasti le žensko. O tej priliki sem jih seznanila s čudeži plojenja; videli so semenski prašek in opazovali čebele, kako so smukale

iz cvetov moških kumar v ženske ter tako prenašale semenski prašek. Pokazala sem jim na vrtu vrbo, katere drug je rastel na sosedovem travniku, opozorila sem jih na razločke v cvetju buče in melone.

Nekega dne so našli kopo mrtvih čebel pred ulnjakom. Izprašavali so me in pripovedovala sem jim o lenih »očetih« čebel, ki požro svojim otrokom ves med, a sami nočejo nič delati, in kako jih čebele umorijo, kadar so oplodili kraljice. »Kako oplodili?« »No, kakor ste videli na rastlinah; samci pri živalih imajo tudi tak semenski prašek, a tu mu pravimo seme, in samice, ki pridejo ž njim v dotiko, dobijo potem mlade.« Umor trotov je vznemiril mojega sinčka.

»Jeli, potem so pa ptički boljši očetje, ker krmijo svoje mlade in jim prinašajo črvičke?« »Seveda, ti so mnogo pridnejši; tako pridni so pa skoro vsi očki.« »Jel', naš!« zaupili so vsi štirje soglasno. »Da, naš«, sem se zasmejala, »njega pa zato tudi ne umorimo, nego...?« »Ljubimo ga!« In ker je baš prihajal po stezici med gredami, morali smo mu takoj dokazati, da vemo ceniti razloček med njegovo skrbnostjo in med malopridnimi troti.

Nekega dne je stalo moje devetletno dekletce pred jasicami z Jezuškom, pa me je zamišljeno vprašalo: »Mama, ti si nam pokazala, kako raste sočivje in sadje, o ljudeh pa vendar ne vem prav za gotovo, kako je«. To vprašanje sem pričakovala že delj časa in sklenila sem, da povem resnico, čeprav že ne vse. »No«, sem dejala, »kakor morajo pri rastlinah biti izpolnjeni razni pogoji, da dobimo sad, namreč: cvesti morajo, solnce mora sijati, dež mora rositi na nje, tako tudi pri ljudeh. Pred vsem pa morata mož in žena biti že velika, morata imeti dom ter biti sposobna, da hranita družino. Potrebno je tudi, da se imata rada, tako zelo rada, da bi hotela vse življenje biti drug pri drugem, da se žena joče, kadar je mož žalosten, kedar je

on vesel, da se raduje tudi ona, in da si ne želita nič ljubšega, nego da sta skupaj po dnevi in po noči, kedar bedita in spita...« »Jeli, potem se poročita?« »Da, tako to imenujemo, in potem dobita tudi otročiče, ki rastejo v materi, kakor jabolka na jablani«.

S tem odgovorom so se otroci zelo voljili in zadostoval jim bo še za dolgo. Na slučajna vprašanja po nesrečnih zakonih, nezakonskih otrocih, zakonih brez otrok itd. lahko vsaka mati sama odgovori, razlagaje otrokom take prikazni kot nekaj abnormalnega, ki izvira iz človeških slabosti.

Prepričana sem, kolikor prej pojasnimo otrokom ta temeljna vprašanja, toliko boljše bo, da ne pride kdo nepoklicanih ter ne najde mati že strupene pleveli, kjer je mislila da je še nedotaknjena zemlja. Z razširjajočim se razumom potem lahko razširjamo tudi spoznanje. Učimo otroke, kako resno dolžnost imajo dečki in dekleta, da si obvarujejo svoje telo čisto in sveto, in kaka beda bi sledila za nje in za njih deco iz tega, če bi to dolžnost zanemarili. Tudi nauk iz anatomije in higijene, ločen po spolih, bi štirinajst- in večletni mladini ne škodil. Sramotno in nevarno pa je, če ostane človek o tem, kar se ga tako živo tiče, v popolni temi, dočim morda natanko pozna pogoje, v katerih živijo krokodili. Marsikateri lahko misli, da na zdravju mladih deklet bi izostal, dočim se sedaj zgodi, ker mladenke ne poznajo dalekosežnih posledic in ker obče svaritve, ki jih sedaj slišijo, zaradi nedoločnosti ne napravijo nobenega utisa.

So slučajji, v kojih morajo starši že prej jasnejše govoriti, nego v dobi, ko nastopa zrelost; namreč v vsakem slučaju, ko morajo otroci radi vzgoje ali iz drugih vzrokov rano zapustiti hišo in pa, ako se je bati, da jih kdo zapelje, ali pa, če slutijo podedovano nagnjenost. Lahko se opozori otroke na to, da tudi nežni popki cvetja ne prestanejo nobene grobe

dotike, da se, če bi se to zgodilo, cvetje slabo ali pa sploh ne razvija in da slab sad rodi. Samo po sebi pa se razume, da ne smemo otroka, ki se je v tem oziru že pregrešil, preveč prestrašiti, da mu ne vzamemo vse nade v bodočnost.

Mislím, da se zamoremo izogniti mnogim skalam, ob katerih se je razbilo že toliko mladih bitij, ako pustimo, da naši otroci na tak način rastejo z naravo, v nedolžnosti, dasi ne v nevednosti. Poslednja je redek dar slučaja, prva pa sad pametne vzgoje, katere bi se nobena mati zaradi nespametnih presodkov ne smela bati«.

BELEŽKE.

Priloga. Današnji številki prilagamo književni oglas »Goriške tiskarne« A. Gabršček v Gorici: »Ruska antologija v slovenskih prevodih.«

Banka „Slavija“. Življenski oddelek tega proslulega slovanskega zavoda napreduje čim dalje mogočnejše in se vsled svojega razvoja prišteva med prve življenske zavarovalnice v obče. Za preteklo leto je bilo podanih 5638 ponudeb za kapital 15,682.000 K, od 1. januarja do 30. marca 1901. pa je bilo predloženih 1523 oglasil za kapital 3.470.000 K. — Zavarovanega kapitala je bilo za leto 1900. izplačanega 1,057.095 K 74 vin., v letu 1901. od januarja do marca pa 320.463 K 75 vin. Ves čas bančinega obstoja je bilo izplačanih 66,195.901 K 65 vin. Rezervni fondi iznašajo koncem 1900. leta 22,914.972 K 90 vin. — »Slavija« razdeljuje kot vzajemen zavod ves čisti dobiček svojim členom. Te dividende je bilo dosedaj izplačane členom-zavarovancem 812.291 K 84 vin.

Društvo služkinj. Služkinje v Cincinnati so si zasnovale društvo, čegar namen je izboljšanje položaja služkinj. Dalje je v programu društva: Ime »posel« se ima odpraviti in ostati smejo le specijelni izrazi: kuharica, hišina itd. Podpiranje bol-

Antoni Klemenčič

nih ali brezposelnih služkinj. Članice se zavežejo: 1) opravljati v službi le tista dela, za katera se jih je sprejelo. Ktera to zahtevo prelomi, se v prvo posvari, drugič kaznuje z 2 dol. globe, tretjič se iz društva izključi; 2) predno sprejme mesto, ogledati si poselsko sobo; 3) na nobena nepotrebna vprašanja službodajalca ob sprejemu odgovarjati; 4) ne staviti nobenih neopravičenih zahtev in ob izrednih izhodih in odpovedbah ne povedati nikakih neresničnih vzrokov; 5) zahtevati, da smejo sprejemati obiske, kajti vsako dekle ima pravico, imeti ljubega, kako naj bi se drugače omožila? ter je dolžna iz spoštovanja do sama sebe, da se z njim ne snide na cestnem oglu; 6) pri delu biti čista in brhka (kadar bo društvo močnejše, bo zahtevalo isto tudi od službodajalcev); 7) zahtevati dobro hrano in mir pri jedi, ravnotako čas za kopanje; 8) ne delati za manj, nego za 2 dolarja in 50 centov na

teden ter za plačo ne jemati starih oblek; 9) v nobeni hiši služiti, kjer gospodinja klepeta čez njene privatne zadeve ali brez njene vednosti pride v njeno sobo, da razbrkava njene stvari. Ameriške služkinje so radikalne v svojih zahtevah.

Pozor „Secesion.“

Kuhinjska posoda od sivega emajliranega železa, prekaša vse druge enake izdelke na trpežnosti in vztrajnosti ter je zelo po ceni in brez konkurence. Zaloga popolne **kuhinjske oprave**. Novost te vrste je patentovani **stroj za kuhanje kave ali čaja**, ki deluje sam od sebe, ne da bi ga bilo treba nadzorovati. Izključno prodajo ima

Anton Amadeo

zaloga železja, kovin in kuhinjskih potrebščin
TRST — ulica Barriera vecchia 5 — TRST

Zavarovanje življenja

je eminentne važnosti za vsacega človeka, osobito pa za

gospodinje in matere.

V marsikateri obitelji je življenje moža oziroma očeta edini kapital, od katerega je odvisen blagor cele družine. Ako mož predčasno umrje in zapusti nepreskrbljeno udovo z otroci, je čisto cela rodbina izpostavljena najhujši bedi. Skrbni soprogi toraj ne more biti vsejedno, **ako so soprog oziroma otroci zavarovani ali ne.** Z zavarovanjem na življenje je možno: **Varovati družino za slučaj smrti rediteljeve, preskrbeti otrokom doto, zagotoviti obstanek zakonskim, množiti rodbinsko premoženje, višati privatni kredit trgovcu, obrtniku itd.**

Pod najugodnejšimi pogoji sprejema

„SLAVIJA“

vzajemno zavarovalna banka v Pragi zavarovanja na smrt in doživetje, dote otrokom in pokojnine.
Ker ves čisti dobiček pripada členom, se po petletni zavarovalni dobi zmanjšujejo uplačila.

Doslej se je členom plačalo dividende	K 716541.28
Reserve in fondi znašajo	„ 20579494.88
vsa dosedanja izplačila pa	„ 62922942.86

Pojasnila radovoljno daje

Generalni zastop banke „Slavije“ v Ljubljani

— v Gospodskih ulicah št. 12. —

2-12

Kavarni

„TRGOVINSKA“ in „NEMŠKA“

Kjer sta shajališči
vseh Slovanov v Trstu

priporoča lastnik **Anton Šorli**
Na razpolago so vsi slovanski in drugi
častniki.

Posebne shrambe za partijago cenjenim gostom.

„Slovenke“ lanski letnik

4. zvezek več izvodov

želi kupiti uredništvo „Slovenke“

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom,

ulica S. Francesco št. 2, I. n.

(Slovanska Čitalnica).

Hranilne ulege se sprejemajo od vsakega, če
tudi ni ud zadruga in se obrestujejo po 4%
Rentni davek od hranilnih ulog plačuje
zavod sam.

Posojila dajejo se samo zadružnikom in sicer
na uknjižbo po 5 1/2%, na menjico po 6%
na zastave po 5 1/2%.

Uradne ure so: od 9—12 dopoldne in od
3—4 popoldne.

Izplačuje se: vsaki ponedeljek od 11—12
dopoldne in vsaki četrtek od 3—4 po-
poldne.

Poštno hranilnični račun 816.004.

Odlikovan fotografski atelier . . . A. Jerkič v GORICI

Gosposka ulica št. 7.

edini zalagatelj c. kr. drž. uradniške zveze za Goriško,
sprejema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela.

Novi, velikomestno urejeni atelier odgovarja
vsem modernim zahtevam te stroke.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje, 20—25 gld. tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovat dotični kraj.

2-12

Nikaka skrivnost ni več, da si naprav

vsakdo doma
sam brez vsake priprave in težave najfineje likerje po fran-
coskem zistemu s pomočjo ekstratov; isti stanejo za vsakih
5 litrov likerjev in sicer: Tropinovee, Absint, Vermut, Ruski
pelinovee, Češki liker, Kimel po 80 kr.; slivovee, rum,
češnjevee, alaš, alpski liker po 85 kr. in Konjak Benedik-
tinec, Chartreuse, Plzenski liker po 95 kr. Razpošiljam proti
predplačilu v znamkah ali s poštno nakaznico; po poštnem
povzetju 10 kr. več. Vsaki pošiljlatvi pridenen navodilo, kako
se napravi liker. Preprodajalcem, če naročijo več blaga, se
cene mnogo znižajo.

2-12

JOSIP GOMBAČ, TRST, ULICA GEPPA 16. II.

Slovenke!

Spominjajte se

♦ ♦ ♦ ♦ družbe

sv. Cirila in Metoda

in

zavoda sv. Nikolaja

v Trstu.